

BIULETYN

informacyjny

SPIS TREŚCI

XIII Plenum ZG PTTK: Przygotowania do Walnego Zjazdu; Towarzystwo wobec aktualnych problemów turystyki krajowej • Stanowisko PTTK wobec aktualnych problemów turystyki krajowej — Uchwała ZG PTTK z dnia 17.X.1971 r. • Dla dalszego rozwoju naszego Towarzystwa — Uchwała ZG PTTK z dnia 16.X.1971 r. w sprawie przygotowania i przeprowadzenia kampanii sprawozdawczo-wyborczej przed VIII Walnym Zjazdem Delegatów PTTK • „Tarda” w Zakopanem — Przede wszystkim chodzi o młodzież • Postanowienia Międzyorganizacyjnej Narady Aktywu Sportowego i Turystycznego • Stanowisko PTTK wobec aktualnych problemów turystyki krajowej • Imprezy, Imprezy: 6635 turystów na leninowskich szlakach; Jubileuszowy wielkopolski rajd przyjaźni • Prezydium obraduje • Co PTTK-owski dzień niesie • W Poznaniu radzili Opiekunowie Zabytków — Kształtować świadomość społeczną co do roli zabytków • Do wszystkich ogniw PTTK — do wszystkich turystów i krajoznawców! • Z życia okręgów, oddziałów, kół...

ZARZĄDU GŁÓWNEGO
PTTK Nr 153-154

LISTOPAD —
GRUDZIEŃ 1971

XIII PLENUM ZG PTTK

- Przygotowania do Walnego Zjazdu
- Towarzystwo wobec aktualnych problemów turystyki krajowej

16 17i października 1971 roku pod przewodnictwem prezesa Piotra Gajewskiego odbyło się w Warszawie plenarne zebranie Zarządu Głównego PTTK.

W obradach, których głównym celem była wymiana poglądów czołowych działaczy Towarzystwa wobec potrzeby określenia stanowiska PTTK co do aktualnych problemów turystyki krajowej wziął udział kierownik Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR Tadeusz Wrębiak. Przybyli również: dr Zbigniew Kulczycki z Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR, przewodniczący i sekretarz Krajowej Rady OFSWFiT: Jan Kręcielewski oraz Józef Topisz. Z ramienia GKKFiT, w pierwszym dniu obrad uczestniczył zastępca przewodniczącego GKKFiT Andrzej Trojnar, w drugim — dyrektor departamentu turystyki Stanisław Ostrowski.

Przed rozpoczęciem zebrania uczestnicy Plenum uczcili pamięć zmarłych działaczy Towarzystwa — Adama Albertiego, Stanisława Romaszkana i Jana Sterna.

Problematyka pierwszego dnia Plenum objęła

przede wszystkim sprawy związane z kampanią sprawozdawczo-wyborczą w ogniwach i instancjach Towarzystwa. Pod obrady zgłoszono, zreferowane przez zastępcę sekretarza generalnego ZG PTTK Wojciecha Militza projekty: Wytucznych Zarządu Głównego do dyskusji przed VIII Walnym Zjazdem Delegatów PTTK w sprawie programu działalności kół i klubów, regulaminu wyborczego PTTK wraz z kluczem wyborczym delegatów na VIII WZD oraz uchwały Zarządu Głównego w sprawie przygotowania i przeprowadzenia kampanii sprawozdawczo-wyborczej przed Walnym Zjazdem Towarzystwa. Po dyskusji zostały one przyjęte jednomyślnie wraz z poprawkami wprowadzonymi do regulaminu wyborczego. Tekst uchwały drukujemy w bieżącym numerze Biuletynu Informacyjnego, pozostałe dokumenty zostaną opublikowane w całości w osobnej broszurze.

Warto podkreślić, że w podjętej uchwale Zarząd Główny PTTK uwypuklił szczególnie potrzebę wykorzystania walnych zebrań kół i klubów, a także zjazdów oddziałów i okręgów dla nieskrępowanej, otwartej dyskusji nad programem PTTK, a w powi-

zaniu z treścią wytycznych KC PZPR na VI Zjazd Partii — poszerzenia tej dyskusji na całokształt aktualnych problemów dotyczących polskiej turystyki jako dziedziny, której znaczenie w organizacji wolnego czasu po pracy i nauce urosło do rangi powszechnej potrzeby społecznej.

W toku akcji sprawozdawczo-wyborczej powinno dokonywać się umocnienie przodującej w polskim społecznym ruchu turystycznym — roli PTTK, doskonalenie form i metod organizacyjnych oraz gospodarki Towarzystwa przy równoczesnym rozważnym i odpowiedzialnym dokonaniu wyborów nowych zarządów i komisji społecznych w całym Towarzystwie.

Przed nowymi zarządami i komisjami, w składzie których winni się znaleźć najbardziej zaangażowani, o wybitnych walorach społecznych i wysokich kwalifikacjach krajoznawczo-turystycznych działacze Towarzystwa, a także działacze turystyczni wywodzący się ze współdziałających z PTTK organizacji ruchu zawodowego, organizacji młodzieżowych, doświadczeni nauczyciele i działacze kulturalno-oświatowi — staną bowiem zadania na miarę programu jaki w dziedzinie wypoczynku, rekreacji i turystyki pracujących uchwali VI Zjazd Partii.

Plenum ustosunkowało się ponadto do informacji o stopniu realizacji postulatów zgłoszonych na poprzednim VII WZD. Uznano za konieczne dokonanie przez Prezydium ZG PTTK bardziej szczegółowej analizy dotychczas podjętych prac oraz ustalenia takich działań, które zapewniłyby pełną realizację tych postulatów.

Zarząd Główny przyjął następnie plan zebrań Prezydium i Plenum na okres do końca 1971 roku. Zebranie plenarne dokonało zatwierdzenia zbiorczego sprawozdania finansowego za 1970 rok złożonego przez skarbnika **A. Cichego**. Sprawozdanie to zostało omówione przez Główną Komisję Rewizyjną PTTK, która zaproponowała, by zostały dokonane wszelkie niezbędne badania i potwierdzenia prawidłowości

przedłożonego sprawozdania. Zaleciła także poprawę gospodarności w niektórych dziedzinach pracy Towarzystwa.

17 października rozpoczęła się ożywiona dyskusja nad aktualnymi problemami turystyki krajowej i projektem wprowadzenia w życie nowej organizacji gospodarki PTTK. Podstawą do wymiany poglądów był referat Prezydium ZG przedłożony przez sekretarza generalnego ZG PTTK **Jacka Węgrzynowicza**. Skróty głównych tez referatu publikujemy na dalszych stronach.

W dyskusji wzięło udział ponad 20 mówców.

Dyskutując na marginesie projektu eksperymentu krakowskiego szczególnie mocno krytykowano GKKFiT i jego terenowe odpowiedniki za niekonsultowanie z działaczami społecznymi i PTTK projektów ważnych przecież dla całokształtu turystyki. Z powszechnym potępieniem spotkały się metody administracyjnego działania, w sprawach których rozstrzygnięcie powinno uwzględnić głos szerokiego kręgu działaczy społecznych.

Zaangażowanej, ale rzeczowej krytyce na temat aktualnego stanu turystyki krajowej towarzyszyła jednakże myśl konstruktywna: uznanie potrzeby doskonalenia modelu turystyki polskiej. Stwierdzono potrzebę takiego ukształtowania form państwowej gospodarki turystycznej, aby przy pomocy społeczne- go nurtu usług turystycznych uczynić z turystyki gałąź gospodarki narodowej. Mocno podkreślano rolę rad narodowych w turystyce, opowiadając się jednakże za systemem koordynacji usług turystycznych przez rady narodowe bez konieczności obciążania rad obowiązkami zarządzania turystyką. Funkcjonowanie systemu koordynacji przez rady narodowe powinno sprzyjać przede wszystkim rozwojowi usług i bazy.

XIII zebranie plenarne Zarządu Głównego PTK przyjęło uchwałę precyzującą stanowisko Towarzystwa wobec aktualnych problemów turystyki krajowej. Jej treść publikujemy w niniejszym Biuletynie.

Stanowisko PTTK wobec aktualnych problemów turystyki krajowej

UCHWAŁA ZARZĄDU GŁÓWNEGO POLSKIEGO TOWARZYSTWA TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEGO Z DNIA 17 PAŹDZIERNIKA 1971 ROKU

ZARZĄD Główny Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego po wszechstronnej dyskusji przeprowadzonej na posiedzeniu plenarnym w dniach 16 i 17 października 1971 r. opowiada się za koniecznością takich zmian modelowych w turystyce krajowej, które by umożliwiły i skłoniły do współpracy i współdziałania gospodarczego wszystkie organizacje i jednostki, działające w zakresie turystyki, przy zabezpieczeniu ich interesów i dotychczasowego dorobku.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, prowadząc szoroką działalność programową i organizacyjną w dziedzinie turystyki krajowej, łączy z tą działalnością w sposób integralny również organizację usług turystycznych oraz prowadzenie bazy turystycznej. I dlatego czuje się w obowiązku do zabrania głosu w sprawie organizacji turystyki krajowej.

W związku z tym Zarząd Główny PTTK postanawia:

1. Tezy Prezydium ZG PTTK przedstawione przez sekretarza generalnego PTTK **Jacka Węgrzynowicza** w referacie pt. „Stanowisko PTTK wobec aktualnych problemów turystyki krajowej” z wniesionymi poprawkami, uznać jako podstawę do szerokiej dyskusji wśród działaczy PTTK i zalecić Prezydium ZG PTTK przedstawienie odpowiednim władzom w postaci wstępnego sformułowania stanowiska PTTK.

2. Celem opracowania w oparciu o powyższe tezy szczegółowego stanowiska PTTK wobec propozycji eksperymentów lub innych konkretnych posunięć w zakresie zmian modelowych w turystyce krajowej,

które będą zgłaszane przez władze kultury fizycznej i turystyki — powołać zespół ekspertów składający się z działaczy PTTK oraz osób współdziałających z Towarzystwem, reprezentujących odpowiednie dyscypliny nauk ekonomicznych, socjologicznych i prawniczych, a także poszczególne dziedziny programowej i gospodarczej działalności Towarzystwa. Skład personalny ustali Prezydium ZG PTTK do dnia 1 listopada 1971 r. i zaprezentuje zainteresowanym władzom.

3. W celu zapewnienia konsultacji z fachowym czynnikiem społecznym odpowiednich komisji rządowych lub międzyresortowych, zajmujących się problemami turystyki krajowej, zobowiązuje się Prezydium ZG PTTK do wystąpienia do Obywatela Prezesa Rady Ministrów z propozycjami bądź udziału ekspertów z grona działaczy PTTK w pracach tych komisji, bądź oficjalnych przedstawicieli Towarzystwa. Prezydium ZG PTTK powinno przy tym reprezentować pogląd, iż przed podejmowaniem decyzji w sprawach dotyczących turystyki krajowej potrzebne są konsultacje również z innymi organizacjami społecznymi i spółdzielczymi, zajmującymi się organizacją i obsługą w dziedzinie turystyki w Polsce.

4. W celu dalszego usprawnienia gospodarczej działalności Towarzystwa w sferze usług turystycznych świadczonych ludziom pracy i młodzieży, silniejszego związania działalności gospodarczej z terenowymi ogniwami Towarzystwa, a przez to pełniejszego spełniania rzeczywistych potrzeb poszczególnych regio-

nów kraju Prezydium ZG PTTK zostaje upoważnione do powoływania w I kwartale 1972 r., na wniosek zarządów okręgów, okręgowych przedsiębiorstw turystycznych PTTK. Przedsiębiorstwa te będą prowadzić działalność w zakresie eksploatacji bazy noclegowo-gastronomicznej oraz urządzeń i usług towarzyszących, przeznaczonych na potrzeby powszechnej turystyki krajoznawczej i kwalifikowanej.

Postanawia się ponadto:

— włączyć domy turysty do poszczególnych okręgowych przedsiębiorstw turystycznych PTTK i w związku z tym rozwiązać w pierwszym kwartale 1972 r. przedsiębiorstwo „Domy Turysty PTTK”,

— upoważnić Prezydium ZG PTTK do ustalenia w oparciu o wnioski zarządów okręgów PTTK sie-

dziby oraz szczegółowego działania poszczególnych przedsiębiorstw,

— upoważnić Prezydium ZG PTTK do zatwierdzenia: ramowego regulaminu przedsiębiorstwa, organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstwa oraz do podjęcia innych niezbędnych czynności mających na celu utworzenie okręgowych przedsiębiorstw turystycznych PTTK.

5. W celu sprawowania koordynacji oraz merytorycznego nadzoru nad okręgowymi przedsiębiorstwami turystycznymi PTTK, Plenum zobowiązuje Prezydium ZG PTTK do dokonania odpowiednich przekształceń w strukturze i sposobie działania biura ZG PTTK.

Zarząd Główny PTTK

Dla dalszego rozwoju naszego Towarzystwa

UCHWAŁA ZARZĄDU GŁÓWNEGO PTTK Z DNIA 16 PAŹDZIERNIKA 1971 ROKU W SPRAWIE PRZYGOTOWANIA I PRZEPROWADZENIA KAMPANII SPRAWOZDAWCZO-WYBORCZEJ PRZED VIII WALNYM ZJAZDEM DELEGATÓW PTTK

I. W listopadzie 1971 r. rozpoczyna się w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym kampania sprawozdawczo-wyborcza poprzedzająca VIII Walny Zjazd Delegatów PTTK, który odbędzie się w IV kwartale 1972 roku.

Kampania ta zbiega się w pierwszej swej fazie — walnych zebrań w kołach i klubach PTTK — z powszechną dyskusją nad wytycznymi KC PZPR na VI Zjazd Partii, a następnie przebiegać będzie w okresie wprowadzania w życie uchwał Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Wytyczne na Zjazd Partii, w których turystyka, problemy czasu wolnego, a także rola organizacji społecznych w socjalistycznym rozwoju naszej Ojczyzny — znalazły poczesne miejsce, pozwalają na przewartościowanie dotychczasowych programów i określenie kierunków rozwoju PTTK, w świetle nowych perspektyw rozwojowych naszego kraju.

Wykorzystanie tej możliwości w kampanii sprawozdawczo-wyborczej, w czasie walnych zebrań i zjazdów jest wielką szansą dla naszego Towarzystwa, dla doskonalenia jego społecznie użytecznej pracy wśród pracujących i młodzieży. Zarząd Główny PTTK podkreślając ten ważny cel akcji sprawozdawczo-wyborczej przedkłada jednocześnie działaczom Towarzystwa Wytyczne do dyskusji przed VIII WZD PTTK w sprawie programu działalności kół i klubów. Jednocześnie Zarząd Główny zwraca się z apelem o wzbogacenie tego programu propozycjami własnymi aktywu i członków PTTK.

W oparciu o wnioski, postulaty i opinie działacze terenowych ogniw Towarzystwa oraz na podstawie wyników prac podjętych w 1971 r. nad doskonaleniem programu i modelu organizacyjnego PTTK — Zarząd Główny w ciągu najbliższych miesięcy przedłoży pod obrady zjazdów oddziałów, okręgów i narad aktywu komisji statutowych — propozycje programowe na VIII Walny Zjazd Delegatów PTTK jako dokument pomagający dyskusji w traktacie kampanii wyborczej w instancjach PTTK.

II. Dla prawidłowego przeprowadzenia zebrań i zjazdów sprawozdawczo-wyborczych — Zarząd Główny uchwała: **Regulamin wyborczy wraz z kluczem wyborczym delegatów na VIII WZD PTTK** — oparty o przepisy statutu PTTK i statutu oddziału PTTK zatwierdzonych przez władze rejestracyjne wraz z poprawkami wniesionymi przez VII WZD PTTK.

Zarząd Główny zwraca uwagę na szczególny charakter obecnej kampanii sprawozdawczo-wyborczej. Zgodnie z uchwałą Zarządu Głównego z dnia 14.VI.1971 r. w sprawie zwołania VIII WZD PTTK i poprzednimi postanowieniami Zarządu Głównego po-

dejmowanymi w wyniku uchwał VII WZD z 1968 roku — w zbliżającej się akcji sprawozdawczo-wyborczej wezmą udział wszystkie ogniwa i instancje Towarzystwa, które wybiorą na walnych zebraniach i zjazdach jednocześnie swoje nowe władze jak również delegatów na zjazd wyższego szczebla.

Okręgowe zjazdy delegatów oddziałów oraz komisje statutowe ZG PTTK i Zarząd GPR wybiorą delegatów na VIII Walny Zjazd Towarzystwa.

Tak szeroko zakrojona kampania sprawozdawczo-wyborcza wymaga szczególnej uwagi i mobilizacji całego aktywu Towarzystwa, działaczy wszystkich ogniw i instancji, wszystkich dziedzin działalności PTTK, wszystkich dyscyplin turystyki kwalifikowanej, którzy po raz pierwszy będą mieli możliwość odbycia swoich narad aktywu przed zjazdami, wybrać nowe składy osobowe komisji i prezentować wnioski swych statutowych narad na zjazdach oddziałów, okręgów i na Walnym Zjeździe PTTK.

III. Osiągnięcia w działalności, w rozwoju organizacyjnym PTTK, pozycja jaką Towarzystwo osiągnęło w ciągu ubiegłych lat — są zasługą działaczy społecznych, są wynikiem ich pracy podejmowanej dla wszechstronnego rozwijania krajoznawstwa i turystyki wśród pracujących i młodzieży. Osiągnięte wyniki zawdzięczamy jednocześnie pracy i współpracy sojusznicznych organizacji, zwłaszcza związków zawodowych, organizacji młodzieżowych, działaczy oświatowych — nauczycieli, a także Wojska Polskiego. Efekty pracy Towarzystwa mogły być osiągnięte również w atmosferze poparcia i pomocy władz politycznych i administracyjnych, rad narodowych i wielu innych instytucji i organizacji zainteresowanych rozwojem społecznego ruchu krajoznawczo-turystycznego.

Dlatego Zarząd Główny zwraca się do wszystkich działaczy i zarządów organów PTTK o zacieśnienie współdziałania, o szerokie zainteresowanie współpracujących organizacji i instytucji oraz opiekujących się naszą działalnością władz, o zapraszanie ich przedstawicieli do udziału w kampanii sprawozdawczo-wyborczej PTTK.

Zarząd Główny zobowiązuje równocześnie zarządy kół, oddziałów i okręgów do:

a) wykazania szczególnej troski i podjęcie skutecznych działań, aby do nowo wybieranych zarządów i komisji weszli działacze najbardziej zaangażowani, o wysokich walorach fachowych i społecznych, cieszący się autorytetem w swoim środowisku, gwarantujący swoją postawą prawidłową pracę instancji PTTK. Wśród kandydatów widzieć należy działaczy turystycznych wywodzących się z współdziałających z naszym Towarzystwem organizacji ruchu zawodowego, organizacji młodzieżowych oraz działaczy ze

środowiska nauczycielskiego, a także innych organizacji i stowarzyszeń, w których PTTK ma wypróbowanego sojusznika,

b) upowszechnienia kampanii sprawozdawczo-wyborczej jako platformy do szerokiej dyskusji na temat potrzeb własnego regionu oraz w zakresie rozwoju turystyki w naszym kraju,

c) wykorzystania kampanii sprawozdawczo-wyborczej do umocnienia funkcji oddziału PTTK jako wyspecjalizowanej jednostki pełniącej społeczną służbę w interesie i na rzecz rad narodowych oraz całego społeczeństwa,

d) wzmocnienia wysiłków, aby przygotowana sprawnie i zgodnie z regulaminem wyborczym kampania sprawozdawczo-wyborcza była równocześnie czynnikiem mobilizującym szerokie rzesze aktywu PTTK do lepszej działalności programowej i dalszego rozwoju naszego Towarzystwa.

IV. Dla sprawnego przygotowania i koordynacji kampanii sprawozdawczo-wyborczej Towarzystwa, a także dla organizacji VIII Walnego Zjazdu Delegatów PTTK, Plenum Zarządu Głównego upoważnia Prezydium Zarządu Głównego PTTK do:

a) powołania w terminie do dnia 15 listopada 1971 roku Komitetu Organizacyjnego VIII WZD w składzie 7—9 osób,

b) powołania w terminie do dnia 15 listopada 1971 roku Komisji Programowej VIII WZD w składzie 9—12 osób.

Komitet Organizacyjny VIII WZD oraz Komisja Programowa opracują szczegółowe harmonogramy prac i przedłożą je Prezydium ZG PTTK w terminie 14 dni od daty podjęcia uchwały zatwierdzającej skład osobowy.

Zarząd Główny PTTK

Warszawa, dnia 16.X.1971 r.

„TARDA” w Zakopanem

PRZED W SZYSTKIM CHODZI O MŁODZIEŻ

KOLEJNA VI Międzyorganizacyjna Konferencja Aktywu Sportowego i Turystycznego w której uczestniczyli działacze związków zawodowych, ZMS, TKKF i PTTK odbyła się tym razem w Zakopanem.

W domu turysty PTTK od 1 do 3 października 1971 r. toczyły się gorące, otwarte i szczerze dyskusje świadczące o wielkim zaangażowaniu działaczy społecznych w rozwój kultury fizycznej i turystyki wśród załóg robotniczych oraz pracującej młodzieży.

Otwartość, szczerość, czasami kontrowersyjność wypowiedzi wynikała z ogólnego klimatu politycznego i społecznego w naszym kraju, jaki powstał w warunkach odnowy życia politycznego. Wpłynęły na to także perspektywy rozwojowe ukazane w Wytycznych KC PZPR na VI Zjazd Partii. Wpłynęła świadomość, że otwierają się większe możliwości rozwoju turystyki i wypoczynku.

Właśnie wytyczne na Zjazd Partii, były podstawą do sformułowania zasadniczych tez referatów programowych wygłoszonych w pierwszym dniu obrad przez przewodniczącego Krajowej Rady OFSWFiT Jana Kręcielewskiego („Związkowa kultura fizyczna i turystyka przed VI Zjazdem PZPR”), wiceprzewodniczącego ZG ZMS Andrzeja Majkowskiego („O szerszy udział młodzieży robotniczej w sporcie, wychowaniu fizycznym i turystyce”) oraz w wytycznych programowo-organizacyjnych na 1972 rok prezentowanych w imieniu TKKF przez prezesa Feliksa Kędziorka a w zakresie krajoznawstwa i turystyki — przez sekretarza generalnego ZG PTTK — Jacka Węgrzynowicza.

W konferencji zakopiańskiej obok działaczy organizacji „czwórprzymierza” uczestniczyli: przedstawiciel Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR — Z. Kulczycki, zastępca przewodniczącego GKKFiT — A. Trojnar, delegacja Zarządu Głównego

LOK z prezesem gen. bryg. Z. Szydłowskim, przedstawiciele zainteresowanych resortów, delegacja ZG Polskiego Związku Wędkarskiego z dyrektorem St. Strogulskim, a także dziennikarze sportowi i turyści.

Konferencja uwypukliła rangę wspólnego społecznego działania w sporcie, rekreacji i turystyce, oceniła krytycznie warunki, jakie dla tej działalności stwarza obecna struktura administracji państwowej i części zakładów pracy, określiła wyraźnie stanowisko organizacji reprezentowanych w spotkaniu w najbardziej aktualnych kwestiach. Stanowisko to przyjęte zostało w atmosferze pełnej aprobaty przez wszystkich uczestników w formie „postanowień”, których treść publikujemy w całości w bieżącym Biuletynie Informacyjnym.

Uczestnicy konferencji przedyskutowali w komisjach, a następnie przyjęli podczas obrad plenarnych kilka dokumentów w tym także kalendarze imprez sportowo-rekreacyjnych i turystycznych na rok 1972. Na szczególną uwagę zasługuje całoroczny — wzorcowy program działalności sportowo-rekreacyjnej i turystycznej w zakładzie pracy na rok 1972 potraktowany jako pomoc metodyczna dla działaczy zakładowych. Ta nowa inicjatywa pomoże działaczom w sensownym planowaniu wspólnych akcji.

Główny referat wygłoszony przez Andrzeja Majkowskiego „O szerszy udział młodzieży robotniczej w sporcie i wychowaniu fizycznym i turystyce” został przyjęty jako kierunkowe wytyczne działania dla wszystkich współdziałających organizacji. Warto przytoczyć niektóre sformułowania referenta oraz wnioski.

„Pora ostrzej spojrzeć na sprawę (udziału młodzieży w sporcie, wychowaniu fizycznym i turystyce, przypisek red.) niż miało to dotychczas miejsce, pora krytyczniej ocenić stan posiadania w dziedzinie u-

powszechniania sportu i turystyki, pora wytyczyć śmielsze linie działania! Podmiotem tego działania jest pokolenie, którego przedstawiciele obecnie, albo w najbliższym czasie będą realizowali rozwój gospodarczo-społeczny naszego kraju, a wkrótce zań odpowiadali. I tu trzeba sobie powiedzieć, że kultura fizyczna, sport i turystyka nie są przystawionym kwiatkiem do kożucha, który nam wspaniałomyślnie ofiarowano, lecz integralną częścią wszechstronnego działania, jednym z warunków lepszego życia i przedłużenia życia, jednym z warunków większej wydajności”.

We wnioskach natomiast czytamy:

„Wniosek pierwszy: „Kształtowanie, rozwijanie i zaspokajanie w skali masowej zapotrzebowania na różne formy działalności sportowo-turystycznej jest integralną i stale rosnącą funkcją związków zawodowych i Związku Młodzieży Socjalistycznej oraz głównym celem działania socjalistycznego, w tym celowo-wolanych organizacji, jak TKKF i PTTK. Chciałbym krótko przedstawić wagę tego zagadnienia. Liczba młodych pracowników do 30 lat wynosi około 3,5 miliona. Spośród tej młodzieży jak się szacuje, tylko około 800 tys., czyli 20 procent, korzysta ze sportu i turystyki...”

Stoimy w obliczu wejścia w życie zawodowe z najbliższym dziesięcioleciem bez mała 7 milionów młodzieży... Rzecz więc nie w powiększeniu możliwości korzystania z dobrodziejstw sportu i turystyki w dotychczasowym tempie, lecz w znacznie bardziej dynamicznym. Inaczej bowiem zaczniemy się cofać, oczywiście nie w liczbach bezwzględnych, lecz w proporcjach, które będą dla nas coraz bardziej niekorzystne”.

Wniosek drugi: „Pilnie potrzebujemy planu perspektywnego skorelowanego z prognozami demograficznymi. Pilnie potrzebujemy dobrych wzorów społecznej turystyki

i kultury fizycznej. Planu zamierzamy się domagać od GKKFiT. Modeli strukturalnych, odpowiadających naszym warunkom ustrojowym, będziemy szukać w bratnich krajach socjalistycznych, gdzie — jak w NRD, Bułgarii, ZSRR i w WRŁ — istnieją gotowe i pomyślnie sprawdzone wzory do naśladowania.

Wniosek trzeci: „Jesteśmy my, ZMS, odpowiedzialni za sport, wychowanie fizyczne i turystykę jako ważne elementy ogólnej koncepcji wychowania młodzieży. Jesteśmy więc obowiązani bronić praw młodzieży do wypoczynku, do racjonalnego wykorzystania urlopu, do pełnego uczestniczenia we wszystkich zorganizowanych formach rekreacji. A zaniedbań narosło wiele: ogólne niedofinansowanie kultury fizycznej i turystyki przez administrację państwową, rozproszenie gestorów dysponujących środkami, praktykowane przez zakłady pracy i rady narodowe, uprzywilejowanie sportu kwalifikowanego kosztem wychowania fizycznego, ostry niedobór wypożyczalni sprzętu turystyczno-sportowego, wygórowane ceny tego sprzętu w wypożyczalniach i w handlu, wadliwa struktura asortymentowa eliminująca popularny sprzęt rekreacyjny i biwakowy, brak nadzoru państwowego nad stanem zakładowych urządzeń sportowych i wypoczynkowych, zła organizacja szkolenia kadr i ich późniejszego wykorzystania, niska ranga społeczna działaczy sportu i turystyki w zakładach pracy”.

Wniosek czwarty: „pora skończyć z traktowaniem ZMS wyłącznie jako partnera do świadczeń finansowych, do podejmowania różnych zadań, nie zaś jako reprezentanta potrzeb młodzieży.

Idea „Tardy” musi być przeniesiona do zakładów pracy i pomóc w montowaniu systemu skutecznego współdziałania ZMS ze związkami zawodowymi i wyspecjalizowanymi organizacjami sportowymi oraz turystycznymi. Nasz budowany w czwórprzymierzu wspólny front musi służyć zespalaniu sił i środków. Zgodnie z Wytycznymi KC PZPR, musimy się do prac GKKFiT nad ułożeniem i realizacją programu rozwoju ruchu turystycznego w tej pięciolatce, upowszechniania wczasów, turystyki, kultury fizycznej i sportu, rozbudowy bazy turystyczno-sportowej i poprawy w gospodarowaniu nią.

Dopilnujemy zabezpieczenia w tym programie szczególnie potrzeb młodzieży robotniczej, dotychczas bardzo zaniedbanych. Będziemy coraz szerzej opierać się na fachowej pomocy PTTK i TKKF i dlatego jesteśmy zainteresowani w stworzeniu im takich warunków do pracy aby były organizacjami prężnymi, masowymi, ogarniającymi całą młodzież robotniczą.

Przedłożymy GKKFiT nasze postulaty dotyczące funkcji programowych i usługowych PTTK i TKKF na rzecz młodzieży, które wymagają dofinansowania nowych kół i ognisk oraz nowych klubów, tanich ośrodków i schronisk.

W turystyce masowej postaramy

się razem z PTTK ograniczać duże i kosztowne imprezy, które winny ustąpić miejsca małej turystyce pieszej, rowerowej, kajakowej, motorowej i górskiej.

Wniosek piąty: „Deklarujemy też własny konkretny wkład. W atrakcyjnych i słabo zagospodarowanych regionach zamierzamy stworzyć przy każdym zarządzie powiatowym ZMS ogólnie dostępne młodzieżowe pola namiotowe dla 100—150 osób, pomyślane specjalnie jako bazy dla letnich obozów wędrownych młodzieży robotniczej i szkół zakładowych”.

Wysunięte przez przedstawiciela ZG ZMS wnioski w pełni korelują i wzmacniają tezy zgłoszone na konferencji przez sekretarza generalnego ZG PTTK J. Węgrzynowicza oraz podjęte uchwały ZG PTTK w dniu 14.VI.1971 r. w sprawie głównych kierunków działania Towarzystwa przed VIII Walnym Zjazdem Delegatów PTTK.

Dla spraw turystyki i zagadnień bezpośrednio dotyczących PTTK szczególnie istotne znaczenie miały obrady Komisji Turystyki odbyte w drugim dniu konferencji. Czynnikiem mobilizującym do dyskusji o twartej i trzeba podkreślić niezwykle zaangażowanej stał się problem t. zw. „eksperymentu krakowskiego”.

Uczestniczyło w pracach komisji 40 osób a wśród nich m. in. przedstawiciele wojewódzkich instancji i zarządów głównych PTTK, ZMS i rad OFSWFiT. W obradach wzięli również udział: przedstawiciel Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR Z. Kulczycki i zastępca przewodniczącego GKKFiT A. Trojnar.

Obradom przewodniczył zastępca sekretarza generalnego ZG PTTK W. Militz.

Porządek obrad Komisji przewidywał przedyskutowanie i zaopiniowanie:

- Całorocznego programu działalności turystycznej w zakładzie pracy na rok 1972.

- Kalendarza centralnych i ogólnopolskich imprez turystycznych na rok 1972.

- Regulaminu zakładowego koła PTTK, a także spraw dotyczących turystyki a wynikających z referatów oraz dyskusji plenarnych obrad konferencji, odbytych w dniu 1.X. 1971 roku.

Przedłożone projekty po zgłoszeniu uwag zostały przez zebranych zaaprobowane dla przedłożenia na końcowe obrady plenarne konferencji z wnioskiem o przyjęcie. W odniesieniu do regulaminu Zakładowego Koła PTTK uznano za konieczne przedyskutowanie projektu w terenie określając termin zgłoszenia uwag i poprawek do ZG PTTK na dzień 1.XI.1971 r.

Więcej uwagi i czasu poświęcono dyskusji dotyczącej koncepcji GKKFiT — COSTiW w sprawie organizacji gospodarczej turystyki krajowej i związanej z nią t. zw. „eksperymentu krakowskiego”.

W dyskusji zabrało głos 12 mówców. Uczestnicy uznali celowość usprawnień modelu polskiej turystyki wyrażając jednocześnie niepokój

co do podstawowych założeń eksperymentu krakowskiego i wyraźny sprzeciw w odniesieniu do metod przygotowania do realizacji tego eksperymentu.

Niepokój budziła w szczególności zasada zmonopolizowania obsługi ruchu turystycznego w przedsiębiorstwach państwowych, dla których podstawową zasadą działalności byłaby rentowność i zysk. Gorący sprzeciw wzbudziła koncepcja odebrania PTTK na terenie woj. krakowskiego biur ORT oraz części bazy noclegowo-żywnieniowej na rzecz projektowanych przedsiębiorstw.

Na tym tle zarysowała się kontrowersja między uczestniczącymi w dyskusji przedstawicielami okręgów PTTK z jednej strony a przedstawicielami władz obecnymi na naradzie z drugiej.

Dyskutanci nie mogli się zgodzić, powołując na Wytyczne KC PZPR na VI Zjazd Partii, z ograniczeniem społecznie użytecznej roli PTTK w części usługowej i gospodarczej przytaczając szereg przykładów dobrej gospodarki, tworzenia dzięki inicjatywie i pracy działaczy nowych ośrodków obsługi a także obiektów turystycznych. Wyrażali oni pogląd iż przejęcie części bazy od PTTK czy PTSM dla przedsiębiorstw musi doprowadzić do zmiany charakteru tych obiektów, do zmiany klienta tej bazy niekorzystnie dla wycieczek z zakładów pracy, młodzieżowych i turystyki kwalifikowanej, które w głównej mierze korzystają dzisiaj z tych obiektów.

W dyskusji wykazano także, że nie jest możliwe funkcjonowanie oddziałów PTTK bez jednoczesnego prowadzenia przez nie obsługi ruchu turystycznego obejmującego głównie te same wyżej wymienione wycieczki.

Argumenty przedkładane dyskutantom nie stanowiły przekonującego dowodu słuszności działania władz administracyjnych w zakresie wspomnianego eksperymentu. Uczestniczący w Komisji Turystyki zdecydowanie bronili stanowiska, że należy eksperymentować, jednakże biorąc pod uwagę konieczność równoległego istnienia i działania przedsiębiorstw państwowych oraz pionu społecznego PTTK wraz z obsługą i bazą przeznaczoną dla turystyki o charakterze socjalnym (ze względu na odbiorcę tych usług). W tym zrozumieniu sprawy sprzeciwiano się zarzutom iż PTTK kieruje się „zaściankowymi” interesami, stwierdzając iż we wszystkich projektach trzeba brać pod uwagę realia aktualnego stanu, w tym także zdobycze socjalne polskiej turystyki.

Trzeba podkreślić, iż dyskusja wykazała pełne i rzeczowe zaangażowanie aktywu turystycznego oraz jego troskę o całą polską turystykę. Działacze wyrazili gotowość udziału w pracach nad doskonaleniem modelu turystyki polskiej (w tym także w eksperymencie krakowskim) na zasadzie społecznego fachowego partnerstwa dla władz administracyjnych.

POSTANOWIENIA

Międzyorganizacyjnej Narady Aktywu Sportowego i Turystycznego

MY, uczestnicy odbytej w Zakopanem w dniach 1—3 października 1971 r. dorocznej Międzyorganizacyjnej Narady Aktywu Sportowego i Turystycznego związków zawodowych, Związku Młodzieży Socjalistycznej, Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej i Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, uznajemy doniosłe znaczenie Wytycznych Komitetu Centralnego PZPR na VI Zjazd „O dalszy socjalistyczny rozwój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”.

W szczególności podkreślamy zawarte w Wytycznych KC Partii sformułowania, które wskazują na głębokie znaczenie społecznej działalności obywateli w różnych dziedzinach życia naszego kraju oraz nadają wysoką rangę ideowo-wychowawczą działalności sportowej i turystycznej jako skutecznych czynników racjonalnego wypoczynku po pracy i nauce.

Dalsze intensywne rozwijanie działalności sportowo-rekreacyjnej i krajoznawczo-turystycznej jest w naszych warunkach ustrojowych dziedziną działalności socjalnej, domeną związków zawodowych, organizacji młodzieżowych oraz społecznych organizacji specjalistycznych — Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej, Ludowych Zespołów Sportowych, Ligi Obrony Kraju, Polskiego Związku Wędkarskiego i innych. Te organizacje rozporządzają bowiem bogatymi tradycjami i doświadczeniem, wielotysięcznymi kadrami, sprawdzonymi metodami masowej pracy wychowawczej.

Władze administracyjne powinny natomiast skupić większą uwagę na tworzeniu niezbędnych warunków dla rozwoju społecznego ruchu w dziedzinie sportu, rekreacji fizycznej, turystyki i powszechnego wypoczynku ludzi pracy i młodzieży.

Uczestnicy Narady przeświadczeni głęboko o wychowawczym i kulturotwórczym znaczeniu sportu oraz turystyki reprezentują pogląd, że w tych właśnie aspektach powinna być rozpatrywana rola sportu, wychowania fizycznego i turystyki przy dokonywaniu analiz struktury tworzenia i podziału dochodu narodowego. Nakłady państwa na sport, turystykę, wypoczynek i rekreację fizyczną należałoby zatem uzależnić od realnego wzrostu stopy życiowej ludności pracującej i młodzieży. Opowiadamy się przeciw tendencjom maksymalizowania zysków z tytułu usług sportowych, turystycznych i wypoczynkowych świadczonych ludziom pracy i młodzieży. Dostrzegamy konieczność bardziej wnikliwej kontroli społecznej nad wydatkowaniem funduszy przyznawanych z budżetu państwowego oraz pochodzących z wpływów od ludności, jak Totalizator Sportowy i Centralny Fundusz Turystyki i Wypoczynku a przeznaczonych na wspieranie najbardziej podstawowych działań rekreacji fizycznej, turystyki i wypoczynku, zwłaszcza na finansowanie budowy urządzeń sportowych i zaplecza recepcyjnego ruchu turystycznego.

Kierując się obiektywnymi kryteriami oceny stanu kultury fizycznej i turystyki w naszym kraju, uczestnicy Narady w pełni dostrzegają bezsporne osiągnięcia w tych dziedzinach. Osiągnięcia te wyrażają się zarówno w zasięgu i treściach programowych masowej rekreacji fizycznej i turystyki, jak też w poziomie sportu kwalifikowanego przyciągającego coraz liczniejsze rzesze młodzieży. Dalszy rozwój wychowania fizycznego, sportu, turystyki i rekreacji wymaga wszakże usunięcia wielu jeszcze niedociągnięć i braków. Wśród najważniejszych mankamentów wymieniamy:

— brak państwowego programu perspektywicznego i planu rozwoju kultury fizycznej, sportu i turystyki, co w konsekwencji prowadzi do działań noszących znamiona przypadkowości i akcyjności, działań doraźnych, nie zawsze celowych ze społecznego i ekonomicznego punktu widzenia,

— brak wyraźnego, formalno-prawnego określenia rangi i roli rekreacji fizycznej i turystyki w zakładach pracy, co jest traktowane przez administrację szeregu zakładów jako zwolnienie jej od podstawo-

wych w tej dziedzinie zadań i obowiązków oraz powoduje niedocenywanie funkcji społecznego działacza. Sprawa nabiera szczególnego znaczenia w obliczu przewidywanego wejścia w wiek produkcyjny w obecnej 5-latce ponad 3,5 miliona młodzieży,

— dotkliwie zaznaczające się niedoinwestowanie materialnego zaplecza kultury fizycznej i turystyki, wynikające m.in., z niewłaściwej polityki inwestycyjnej i dużego rozproszenia przeznaczonych na ten cel środków państwowych i społecznych,

— niepokojące tendencje do zbytecznego administracyjnego kierowania sprawami kultury fizycznej i turystyki, mnożenie ogniw administracyjnych a zarazem niechęć do konsultowania z aktywnym społecznym problemem o zasadniczym znaczeniu dla rozwoju kultury fizycznej i turystyki w naszym kraju.

Wyrażamy głębokie przekonanie, że tocząca się dyskusja nad Wytycznymi Komitetu Centralnego na VI Zjazd Partii przyczyni się do udoskonalenia stylu i metod pracy naszych organizacji, szybszego usuwania braków i niedociągnięć, które osłabiają tempo organizacyjnego rozwoju oraz skuteczność zdrowotnego i wychowawczego oddziaływania sportu, rekreacji i turystyki.

Równocześnie spodziewamy się, że dyskusja przedzjazdowa wskaże pilną konieczność poprawy stylu i metod pracy administracji oraz potrzebę systematycznego zwiększania udziału czynnika społecznego w zarządzaniu kulturą fizyczną i turystyką. Jest to niezbędne dla podniesienia autorytetu państwowych władz kultury fizycznej i turystyki i usprawnienia ich funkcji kierowniczych.

Uczestnicy Narady uważają, że przed reprezentowanymi przez nich organizacjami stają poważne zadania, których rozwiązanie będzie w znacznym stopniu zależało od ściślejszej współpracy z radami narodowymi, które w programie swego działania coraz szerzej uwzględniają potrzeby społecznego ruchu w dziedzinie masowej rekreacji fizycznej, turystyki i wypoczynku po pracy, od ściślejszego wspólnego działania związków zawodowych, organizacji młodzieżowych i wyspecjalizowanych organizacji społecznych, przede wszystkim zaś ich ogniw istniejących w zakładach pracy. Uznajemy za nieodzowne prowadzenie stałych konsultacji rad zakładowych z zakładowymi ogniwami sportu, rekreacji fizycznej i turystyki. Pozwoli to na uzgodnienie ogólnozakładowego planu pracy, sposobów jego realizacji i kontrole przebiegu czynności, na celowe łączenie środków oraz przygotowywanie fachowych kadr społecznych działaczy i organizatorów.

Uczestnicy Narady uważają, że w najbliższym czasie należy wspólnym wysiłkiem przeprowadzić weryfikację dotychczasowego systemu szkolenia i kształcenia wyspecjalizowanych kadr aktywu społecznego, dążąc do większej efektywności szkolenia i lepszego wykorzystania środków przeznaczonych na ten cel.

Duży nacisk należy położyć zarówno na udział młodzieży w organizowaniu szkolenia, jak i na jej uczestnictwo w zajęciach szkoleniowych. Przyjęcie tej zasady powinno pomóc w dostosowaniu programu i form szkolenia do potrzeb i zainteresowań młodzieży, a także przyczynić się do zasilenia szeregów społecznych działaczy wydatnym napływem młodej kadry.

Uczestnicy Narady opowiadają się za połączeniem wysiłków wszystkich organizacji nad budową urządzeń rekreacyjnych i turystycznych, które mogą być wykonane przy dużym, lub wyłącznie społecznym udziale. Apelujemy do wszystkich ogniw naszych organizacji o czynne włączenie się do planowania i wykonywania inwestycji sportowych, turystycznych i wypoczynkowych podejmowanych przez zakłady pracy.

Niech będzie to formą Czynu Zjazdowego wszystkich naszych organizacji i stanie się czynnym poparciem zadań wyznaczonych przez Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą przed VI Zjazdem!

Raz jeszcze z całą mocą podkreślamy znaczenie jak najbliższego w powszechnej praktyce współdziałania instancji i ogniw związków zawodowych, Związku Młodzieży Socjalistycznej, Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej oraz innych organizacji działających na terenie zakładu pracy — w ramach Ogólnozwiązkowej Federacji Sportu, Wychowania Fizycznego i Turystyki.

Nasze współdziałanie powinno przejawiać swą żywą treść przez systematyczne spotkania w zespołach aktywu zakładowego, wojewódzkiego i centralnego, przez wspólne akcje i imprezy programowe, wspólnie przeprowadzane kampanie propagandowe i informacyjne wśród załóg zakładów pracy.

Uczestnicy Narady:

— przyjmują przedstawione na Naradzie „Zadania

związkowych ogniw kultury fizycznej i turystyki przed VI Zjazdem Partii” oraz referat programowy „O szerszy udział młodzieży robotniczej w sporcie, wychowaniu fizycznym i turystyce” jako kierunkową wytyczną działania wszystkich instancji i ogniw współdziałających organizacji;

— akceptują całoroczny wzorcowy program działalności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej w zakładzie pracy;

— przyjmują kalendarz imprez sportowo-rekreacyjnych i turystycznych na rok 1972.

Ocena skuteczności zaleceń i przedsięwzięć wskazanych w niniejszych Postanowieniach uczestników Narady zostanie dokonana na VIII Międzyorganizacyjnej Naradzie aktywu sportowego i turystycznego w roku 1972.

Zakopane, 3 października 1971 r.

STANOWISKO POLSKIEGO TOWARZYSTWA TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEGO WOBEC AKTUALNYCH PROBLEMÓW TURYSTYKI KRAJOWEJ

REFERAT wygłoszony na plenarnym posiedzeniu Zarządu Głównego PTTK w dniu 17 października 1971 r. przez sekretarza generalnego ZG PTTK Jacka Węgrzynowicza.

Referat ten, zgodnie z uchwałą podjętą — w tym samym dniu, przedstawia wstępne stanowisko Zarządu Głównego PTTK w sprawie zagadnień modelowych turystyki krajowej i stanowi podstawę do dyskusji w ogniwach i wśród działaczy PTTK.

Zamieszczamy go z minimalnymi skrótami.

I. PTTK OPOWIADA SIĘ ZA ZASADNICZYMI PRZEOBRAŻENIAM W TURYSTYCE KRAJOWEJ

1. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, jak i jego bezpośredni poprzednicy: Polskie Towarzystwo Tatrzańskie i Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, zawsze starało się o to, aby:

— turystykę podnosić do rangi tej dziedziny zainteresowań i działalności społecznej, która ma duże znaczenie tak kulturotwórcze, jak i wychowawcze w stosunku do licznych rzeszy obywateli.

— w organizacji turystyki wychodzić naprzeciw zarówno szeroko rozumianym potrzebom społecznym, jak i nowoczesnym formom organizacyjnym, wyprzedzając w tym względzie wiele instytucji państwowych.

2. PTTK rozwija owocnie swą działalność głównie w dziedzinie programowej, co polega na nadawaniu ruchowi turystycznemu odpowiedniego kierunku programowego, organizowaniu samodzielnie części tego ruchu (głównie wśród ludzi pracy miast oraz młodzieży), jak też na współdziałaniu w jego organizacji ze związkami zawodowymi i organizacjami młodzieżowymi.

3. Nie są równocześnie obce dla Towarzystwa zagadnienia gospodarczej organizacji turystyki. Zainteresowało się nimi nawet wtedy, gdy gospodarcze aspekty turystyki nie wzbudzały szerszych zainteresowań, przy czym koncepcja konsekwentnie realizowana przez PTTK polegała niezmiennie na łączeniu czynnika programowego z czynnikiem ekonomicznym, to znaczy na:

— podporządkowywaniu rozwiązań gospodarczych w dziedzinie turystyki jej celom wychowawczym i rekreacyjnym.

— spożytkowaniu zysków z prowadzenia bazy i

usług turystycznych wyłącznie na cele programowe oraz dalszy rozwój bazy turystycznej (wykup nieruchomości z przeznaczeniem na cele turystyczne, budowa i remonty obiektów, tworzenie materialnego zaplecza dla rozwoju turystyki),

— integralnym prowadzeniu działalności programowej i gospodarczej wedle potrzeb danego terenu, a więc głównie terenu powiatu lub miasta (co znajduje potwierdzenie w szczególnej pozycji w PTTK jego oddziałów, posiadających osobowość prawną), a także większych regionów i województw.

Dowodem na to ostatnie stwierdzenie niech będzie fakt, że z 24 milionów złotych dochodu netto, uzyskanego w 1970 r. przez oddziały PTTK z działalności gospodarczej pozostało na terenie poszczególnych powiatów i miast 20 milionów złotych, a 4 mln przeplęnięto z powiatu do powiatu w ramach macierzystego województwa w postaci tzw. funduszu pomocy oddziałom, co w istocie rzeczy świadczy również na dobro Towarzystwa, jako organizacji o dużej wewnętrznej spójności i solidarności.

4. To też z pełnym zrozumieniem Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze odnosi się do sygnalizowanej z terenu wielu środowisk potrzeby istotnych przeobrażeń w turystyce krajowej, które miałyby na celu zwiększenie zainteresowania ze strony terenowych organów władzy państwowej, to jest rad narodowych, problemami rozwoju turystyki.

Dokonanie przeobrażeń w turystyce krajowej jest naszym zdaniem konieczne z uwagi na:

— masowość turystyki ze wszystkimi jej konsekwencjami pozytywnymi i negatywnymi,

— dysproporcje pomiędzy popytem a podażą usług turystycznych, co doprowadza nieraz do poważnych spięć pomiędzy turystami a producentami usług,

— złożoność zjawisk towarzyszących turystyce współczesnej, wielorakość czynników mających wpływ na ruch turystyczny, które nie zawsze są podatne na potrzeby turystyczne (na przykład w zakresie transportu, urządzeń kulturalnych itd.),

— dużą dozę spontaniczności w rozwoju ruchu turystycznego, zwłaszcza jeżeli chodzi o jego wzorce, nie zawsze odpowiadające zarówno indywidualnym potrzebom ludzi pracy i młodzieży, jak też szerszej pojętym wychowawczym i kulturalnym potrzebom społecznym,

— traktowanie turystyki przez niektóre władze kultury fizycznej i turystyki jako zjawiska o skutkach głównie ekonomicznych, co powoduje w praktyce poszukiwanie sposobów usprawnień przeważnie na gruncie organizacyjno-ekonomicznym, podczas gdy

w kraju socjalistycznym w podejściu do zagadnień turystyki powinny w równym stopniu być uwzględniane zagadnienia ze sfery kultury, wychowania jak i gospodarki.

Powyższe względy obligują Towarzystwo do wypowiedzenia się nie tylko na temat swych wewnętrznych spraw programowych i gospodarczych, ale również ogólnego modelu turystyki w Polsce. PTTK czuje się bowiem w spórogospodarzem tej dziedziny życia społecznego i zamierza swoją cegiełkę położyć przy wspólnej z innymi, budowie nowoczesnej konstrukcji programowo-organizacyjnej i gospodarczej turystyki krajowej.

5. Szczególną okazję do tego rodzaju szerszej dyskusji na temat modelu turystyki krajowej stwarza okres dzielący nas od VI Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

...Referat ten traktujemy jako wywoławczy głos w dyskusji na temat modelu turystyki w Polsce, ale chcielibyśmy również, aby zawarte w nim tezy były potraktowane przez działaczy PTTK jako wyważone, chociaż wstępne i nie zamykające dyskusji, stanowisko Prezydium Zarządu Głównego Towarzystwa, wypracowane w ciągu ostatnich miesięcy przy dostatecznie szerokiej konsultacji z aktywem.

II. NIEKTÓRE ZJAWISKA W KRAJOWYM RUCHU TURYSTYCZNYM

6. Dla zobrazowania niektórych zjawisk w ruchu turystycznym, które będą miały wpływ na stanowisko naszego Towarzystwa w stosunku do zmian modelowych w turystyce, pozwalamy sobie przytoczyć nieco danych liczbowych.

W 1960 r. było w Polsce 23,3 mln statystycznych uczestników ruchu turystycznego krajowego (pobytowego, wycieczkowego i sobotnio-niedzielnego), w 1965 r. — 45,6 mln., w 1970 r. — 63,9 mln. A więc w przeciągu dziesięciolecia ruch turystyczny wzrósł blisko 2,8 raza. W tym wycieczki — forma turystyki najbardziej nas interesująca — wykazują wzrost z 7,7 milionów uczestników w roku 1960 do 23 milionów w roku 1970, a więc przeszło 3-krotnie!

7. Równocześnie wzrastała liczba obiektów turystycznych. I tak w 1960 r. w obiektach turystycznych w Polsce było 71,3 tys. miejsc noclegowych, w 1965 r. — 142 tys. miejsc, zaś w 1970 r. — 403 tys. miejsc noclegowych.

Ten na pozór optymistyczny obraz należy niestety skorygować, ponieważ w oficjalnych statystykach dokonuje się podsumowania zarówno miejsc w bazie noclegowej „pod dachem” a więc w schroniskach, domach wycieczkowych, hotelach, jak i na obozowiskach, a także w obiektach szkolnych, które sezonowo oddawane są dla celów turystycznych i prezentują niezwykle prymitywny poziom usług. I tak w owej imponującej liczbie 403 tys. miejsc noclegowych w 1970 r. mieści się liczba 180,5 tys. miejsc campingowych i 24,8 tys. miejsc w szkołach oraz 83,2 tys. miejsc w pokojach gościnnych.

...dla turystów uprawiających wycieczkowanie pozostawało w trwałej bazie w 1970 r. tylko około 150 tys. miejsc.

...można z powyższych danych wyciągnąć wniosek, iż tempo rozwoju bazy służącej turystyce wycieczkowej było dotąd zbyt małe, aby można było dostrzec istotniejszą poprawę w obsłudze ruchu turystycznego. Wobec tego, gdy mówi się obecnie o uczeniu w turystyki gałęzi gospodarki narodowej, trzeba ten zamiar przemyśleć przede wszystkim do możliwości rozwoju bazy jako warunku podstawowego przy tego rodzaju zamysłach ekonomicznych.

8. W turystyce wycieczkowej, która w 1970 r. objęła 23 miliony statystycznych osób (53,8 miliona osobodni) PTTK partycypowało jako organizator i obsługujący:

wycieczki turystyki zwykłej (powszechnej) — dla 11,5 mln osób (26 mln osobodni* w czasie 265 tys. wycieczek)

* PTTK było w roku 1970 organizatorem wycieczek turystyki zwykłej dla 6,7 mln uczestników, a poza tym obsługiło wycieczek dla 4,8 mln uczestników.

wycieczki turystyki kwalifikowanej — dla około 1 mln osób (w czasie 45 tys. wycieczek) rajdy, spływy i rejsy — dla 0,8 mln osób (w czasie przeszło 8 tys. imprez).

W sumie co drugi turysta, uczestnik wycieczek, był w 1970 r. w bezpośrednim kontakcie z PTTK jako organizatorem tych wycieczek.

Nie bez znaczenia jest fakt, iż w turystyce powszechnej (zwykłej) organizowanej i obsługiwanej przez PTTK około 50% uczestników stanowi młodzież szkolna a w turystyce kwalifikowanej: w wycieczkach i imprezach np. w 1970 r., wzięło udział blisko 730 tys. młodzieży szkolnej.

9. Wśród organizatorów wycieczek turystyki zwykłej, PTTK zajmuje zdecydowanie pozycję czołową, organizując wycieczki dla blisko cztery razy więcej osób niż Ogólnokrajowa Spółdzielnia Turystyczna „Gromada”, dla ponad cztery razy więcej osób niż było uczestników wycieczek Funduszu Wczasów Pracowniczych, a nawet dla przeszło trzy razy więcej osób niż było uczniów na wycieczkach organizowanych przez szkoły. Porównanie to przytaczamy nie dlatego, aby umniejszać rolę i znaczenie innych organizatorów ruchu turystycznego, których wysoce szanujemy i w praktycznej działalności wspieramy, ale aby zwrócić uwagę tym, którzy nie chcą dostrzegać, że Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze jest poważnym partnerem w organizacji ruchu turystycznego, zwłaszcza dla ludzi pracy z miast i młodzieży, i chociaż nie posiada w tym względzie monopolu, o który zresztą nie zamierza zabiegać, musi być więc brane pod uwagę przy dyskusjach nad modelem turystyki w Polsce, a swym istnieniem i działaniem na kształt tego modelu wpływać.

10. Charakterystyczne dla określenia roli PTTK w turystyce krajowej są dane wskazujące na strukturę ruchu turystycznego wycieczkowego organizowanego przez PTTK. Otóż w 1970 r. na ogółem 6,7 mln uczestników wycieczek turystyki zwykłej bezpośrednio organizowanych przez PTTK, 1,7 mln osób brało udział w wycieczkach organizowanych przez koła, kluby, komisje, oddziały i okręgi PTTK, zaś 4,8 mln osób w wycieczkach organizowanych przez biura obsługi ruchu turystycznego PTTK. Oznacza to, że około 1/4 uczestników wycieczek PTTK-owskich bierze w nich udział na wyłącznie społecznych, niekomercyjnych zasadach.

11. PTTK partycypuje w ruchu turystycznym wycieczkowym nie tylko jako organizator wycieczek. Wiele wycieczek jest obsługiwanych przez przewodników zrzeszonych w PTTK. W 1970 r. liczba przewodników PTTK (górskich, terenowych, miejskich i zakładowych) wynosiła 9778 osób.

Przewodnicy ci oprowadzali w roku 1970 ogółem 193 tys. wycieczek turystyki zwykłej z 7,3 mln uczestników, w tym 74 tys. wycieczek z 2,5 mln uczestników organizowanych przez ogniwa PTTK i 118 tys. wycieczek z 4,7 mln uczestników zorganizowanych przez inne organizacje, przedsiębiorstwa lub instytucje.

Z powyższych liczb wynika, że PTTK poprzez swoją działalność wpływa w sposób istotny na kształtowanie się jakości ruchu turystycznego.

13. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze prowadzi nie tylko działalność programową, programując i organizując dużą część ruchu turystycznego, ale również rozwija od lat działalność gospodarczą w zakresie obsługi ruchu turystycznego.

Mamy tu na uwadze głównie bazę turystyczną prowadzoną przez ogniwa PTTK oraz działalność biur obsługi ruchu turystycznego.

Dla obsługi ruchu turystycznego wycieczkowego PTTK prowadzi: domy turysty, domy wycieczkowe, schroniska, stacje turystyczne, stacje wodne i obozowiska turystyczne. Obiekty te stanowią istotną pozycję w ogólnodostępnej bazie turystycznej.

...duża część stałej bazy noclegowej służącej turystom uprawiającym turystykę wycieczkową znajduje się w PTTK, a to 50% bazy domów wycieczkowych, 93% bazy stacji turystycznych i kwater prywatnych, 71% bazy schronisk, 66% bazy stanic wodnych.

Dziwnym się więc wydaje, że w niektórych oficjalnych enuncjacjach jak i publikacjach statystycznych nie dostrzega się powyższych faktów, powodując w ten sposób niepełne naświetlenie obiektywnej sytuacji w turystyce polskiej.

14. Biura obsługi ruchu turystycznego PTTK, a właściwie ośrodki organizacji i obsługi ruchu turystycznego działające w ramach oddziałów PTTK — pełnią szereg funkcji i zadań różniących je od typowego biura podróży.

Poprzez związki z siecią ogniw PTTK zarówno macierzystego oddziału jak też innych oddziałów Towarzystwa, organizują wycieczki dla zakładów pracy i szkół korzystając z pośrednictwa kół PTTK oraz organizatorów turystyki działających w tych zakładach czy szkołach. Dysponując w ramach oddziałów aktywnymi przewodnikami, przodownikami turystyki kwalifikowanej, instruktorami krajoznawstwa itp. mogą zapewnić odpowiedni profil krajoznawczy i fachowy zarówno wycieczkom jak też innym imprezom.

...Ogółem w Polsce na 446 oddziałów PTTK (w tym 87 oddziałów zakładowych i 15 oddziałów międzyuczelnianych) działa 248 biur obsługi ruchu turystycznego PTTK. Posiadają one możliwość programowej, kompleksowej obsługi imprez i osiągania z roku na rok zwiększających się efektów ilościowych, jakościowych oraz ekonomicznych z których te ostatnie są podstawą bytu i działalności oddziałów PTTK.

5. Obserwuje się dużą dynamikę rozwoju biur obsługi ruchu turystycznego PTTK. I tak w roku 1961 biura te zorganizowały przeszło 54 tys. imprez dla 2,6 miliona turystów, osiągając obroty rzędu 88 mln złotych i marżę brutto w wysokości 9,3 mln złotych. W roku zaś ubiegłym liczba imprez turystycznych organizowanych i obsługiwanych przez biura obsługi ruchu turystycznego PTTK wyniosła już przeszło 220 tys. dla przeszło 10 mln turystów.

Obrót osiągnął kwotę 630 mln złotych, zaś marża brutto 62 mln złotych. Dochód netto uzyskany w 1970 roku i przeznaczony na działalność programową oddziałów PTTK wyniósł jak już poprzednio wspomniano, 24 mln zł. W tym mieszczą się poważne kwoty na pomnażanie bazy turystycznej.

Warto również zauważyć, że milionowe kwoty są wplacane przez biura ORT PTTK bezpośrednio dla lokalnych rad narodowych w postaci podatku.

16. Biura obsługi ruchu turystycznego PTTK stanowią nie tylko istotny element w działalności gospodarczej Towarzystwa.

...I tak biura ORT tzw. „niewydzielone”, a takich było w 1970 r. — 238, spełniają wszelkie funkcje aparatu organizacyjno-programowego na rzecz macierzystych zarządów oddziałów.

Ponadto szereg biur prowadzi poradnictwo krajoznawcze i informację turystyczną, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, nadzoruje stacje turystyczne względnie mniejsze obiekty własne lub będące w administracji poręczającej, prowadzi sprzedaż pamiątek i wydawnictw turystycznych, zajmuje się organizowaniem pracy przewodników i pilotów, partycypuje w organizacji wczasów turystycznych, oraz współdziała w organizacji „Auto-Stop”.

Reasumując należy stwierdzić, że w szeregu oddziałach dobrze pracujące biura ORT są ośrodkami krzewienia idei Towarzystwa, stwarzają najbardziej naturalną i zdrową podstawę działalności oddziałów, które nie wyciągają ręki po państwową dotację oraz przyczyniają się do podniesienia poziomu turystyki na danym terenie, a więc inwestują materialnie i moralnie w swój własny region. Stąd właśnie należałoby wprowadzić bardziej właściwą nazwę dla tych biur: „Ośrodki Ruchu Turystycznego PTTK”...

III. PROPOZYCJE PTTK W SPRAWIE MODELU TURYSTYKI KRAJOWEJ

18. Przytoczone powyżej dane oraz ich analiza tworzą obiektywny grunt dla dyskusji nad dalszym rozwojem turystyki w Polsce. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze pragnie przedstawić zasady, na podstawie których należałoby, naszym zdaniem, prowadzić te modelowe dyskusje nad usprawnieniem

niem metod organizowania ruchu turystycznego oraz zarządzania i koordynacji. Zasady te wyprowadzamy z bogatych doświadczeń Towarzystwa. Zasady te chcemy równocześnie tak sformułować, aby były one twórczym rozwinięciem Wytucznych KC PZPR na VI Zjazd Partii, w których duża uwaga położona jest na sprawy dalszego rozwoju socjalistycznej demokracji, społecznego działania, roli masowych organizacji społecznych.

19. Przedstawiając poniżej nasze poglądy, chcielibyśmy przeciwstawić się tym głosom, które tu i ówdzie podają, że PTTK prowadzi dyskusję nad modelem polskiej turystyki powodując się własnym, partykularnym interesem.

Prawdą jest, że PTTK zwłaszcza ostatnio kiedy na światło dzienne wyszły pewne projekty zmierzające do poważnego ograniczenia możliwości działania Towarzystwa również w sferze gospodarczej — podjęto zdecydowaną walkę z takimi tendencjami. Ponieważ PTTK nie jest stowarzyszeniem działającym wyłącznie na rzecz swych członków, przeciwnie jest stowarzyszeniem o bardzo szerokim społecznym profilu, jest organizacją uznaną przez związki zawodowe jako ich fachowy pomocnik w tworzeniu warunków wypoczynku i rekreacji dla ludzi pracy, ponieważ oddaje poważne usługi w organizacji turystyki dla młodzieży, współdziałając ściśle w tym względzie z organizacjami młodzieżowymi — przeto obrona przez działaczy PTTK poszczególnych arcybutów własnego Towarzystwa może być pożyteczna tylko jako występowanie w interesie szerokich rzesz turystów, i taki „partykularizm” należy uznać za objaw zdrowy i społecznie uzasadniony.

20. Pierwsza i podstawowa zasada wskazuje na potrzebę współdziałania i koegzystencji czynnika społecznego i państwowego w kształtowaniu, w warunkach ustroju socjalistycznego, nowych dziedzin życia i społecznej działalności, do których niewątpliwie należy zaliczyć turystykę w nowoczesnym rozumieniu tego pojęcia, a więc jako zjawisko o skutkach zarówno kulturowych, wychowawczych, jak i gospodarczych.

Zasada ta, w odniesieniu do PTTK powinna uwiadaczać się w dalszym przekazywaniu naszymu Towarzystwu pewnych funkcji, które spełniałoby w imieniu państwa oraz w usilnym wspieraniu przez Towarzystwo swą działalnością określonych posunięć czynników państwowych podejmowanych w dziedzinie turystyki.

Należy przy tym zauważyć, że zgodnie z poglądami nauk prawnych w zakresie prawa administracyjnego podstawową intencją przekazywania funkcji państwowych organizacjom społecznym jest przede wszystkim zmiana metod i form pracy, bądź też popieranie specjalistycznych metod pracy, a nie jedynie fakt przenoszenia pełnomocnictwa władzy państwowej.

Celem tego procesu jest stopniowe zastępowanie, tam gdzie można — aparatu państwowego społecznymi formami działania. Ten proces powinien oznaczać jednocześnie wzmocnienie roli organizacji społecznych w systemie demokracji socjalistycznej, a tym samym zwiększenie udziału całego społeczeństwa w przekształceniu rzeczywistości społecznej.

21. Uważamy, że zmiany modelowe w turystyce powinny dopomóc w umocnieniu roli PTTK również w stosunku do różnych organizacji społecznych, które uprawiają turystykę na marginesie swojej podstawowej działalności, a także wobec stowarzyszeń regionalnych, które zajmują się aktywizacją kulturalną środowiska i bezpośrednio lub pośrednio uprawiają społeczne krajoznawstwo.

W związku z tym należałoby przeprowadzić w odpowiednich aktach normatywnych następujące sprawy:

— podtrzymania i umocnienia roli PTTK w szkoleniu, doskonaleniu i wszechstronnej opiece nad przewodnikami turystycznymi;

— przejścia od terenowych ogniw administracji kultury fizycznej i turystyki i administracji szkolnej całości szkolenia i doskonalenia kierowników wycieczek szkolnych oraz ewentualnie szkolenie innych

pracowników oświatowych dla potrzeb ruchu turystycznego młodzieży szkolnej;

— powiększenia zadań PTTK i środków umożliwiających tworzenie i utrzymywanie szlaków turystycznych w różnych regionach kraju oraz doprowadzenia do zgodności planów w tym zakresie z planami zagospodarowania turystycznego kraju, przygotowanymi przez odpowiednie komórki GKKFiT. Wyjątek w tym zakresie mogą stanowić trasy narciarskie czy narciostazy, których budowa, konserwacja i utrzymanie wymaga ciężkich prac budowlanych i ziemnych przy użyciu maszyn. W tej dziedzinie PTTK powinno ograniczyć się do roli eksperta i fachowego nadzoru;

— utworzenia przy ogniwach PTTK społecznej inspekcji turystycznej z odpowiednimi uprawnieniami;

— utworzenia przez PTTK form konsultacji z fachowym aktywnym turystycznym nad wzorami sprzętu turystycznego wdrażanego do produkcji w przedsiębiorstwach podległych Zjednoczeniu Przemysłu Sprzętu Sportowego i u innych producentów oraz doprowadzenia do prawnego zabezpieczenia skuteczności tej konsultacji;

— udzielenia dla PTTK koncesji wydawniczych, głównie w celu wydawania własnego pisma organizacyjnego przeznaczonego dla kilkudziesięciotysięcznej rzeszy działaczy i kadry fachowej Towarzystwa.

Przeniesienie na PTTK powyższych, lub jeszcze innych uprawnień powinno następować równolegle z przekazywaniem odpowiednich środków materialnych, a w niektórych przypadkach również środków egzekutywy.

22. Do rozważenia pozostaje również sprawa wystąpienia do Rządu o nadanie Towarzystwu rangi stowarzyszenia wyższej użyteczności. Byłoby to zgodne zarówno ze społeczną rolą Towarzystwa, jak też i z wyżej wymienionymi tendencjami. *

23. Dla umocnienia społecznej roli PTTK zarówno w sferze programowej jak i gospodarczej ogromne znaczenie ma współpraca ogniw Towarzystwa ze związkami zawodowymi, organizacjami młodzieżowymi, oraz organizacjami specjalistycznymi, jak Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Liga Obrony Kraju i innymi działającymi na niwie turystyki i rekreacji fizycznej.

24. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze w ogólnym bilansie sił i środków, jakie istnieją we wspólnym polskim gospodarstwie turystycznym, chce w dalszym ciągu zajmować się tą dziedziną działalności programowej i podażą usług turystycznych, które służą przede wszystkim ludziom pracy miast i młodzieży.

Ponieważ narodziło się w ostatnim czasie pojęcie t. zw. „turystyki socjalnej”, (wydawałoby się, że ściślejsze jest pojęcie „turystyki niekomercyjnej”) to znaczy takiej turystyki, do organizacji której dopłaca się z funduszu spożycia zbiorowego odpowiednie kwoty, i tzw. „turystyki komercyjnej”, która przynosi dochody, należałoby oświadczyć w której z tych form turystyki PTTK chce w przyszłości partycypować, albo inaczej mówiąc jakiego rodzaju wysiłki państwa w dziedzinie turystyki PTTK, dzięki swojej specyfice chce popierać.

25. Przy tak postawionym pytaniu nie można oprzeć się stwierdzeniu, że klasyfikowanie dziedzin turystyki jedynie z ekonomicznego punktu widzenia, a do tego jeszcze z punktu widzenia zysków i strat finansowych, wydaje się być niewystarczające. Opowiadalibyśmy się raczej za taką klasyfikacją, która pozwala na ujawnianie celów, lub też treści turystyki, rozumiejąc zysk lub stratę finansową jako inny wymiar tamtych spraw. I dlatego na Centralnym Zlocie Aktywu Krajoznawczego (CZAK), który odbył się w sierpniu 1971 roku na ziemi białostockiej, wypracowano wstępną formułę, określającą jaką turystykę ma propagować PTTK. Brzmi ona: Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, rozwijając turystykę wśród

ludzi pracy miast i wśród młodzieży, służąc im swoimi środkami i siłami aktywu, chce propagować:

— te dziedziny turystyki, które mają wyraźne znaczenie w zakresie upowszechniania kultury,

— taką turystykę, która w założeniach jest wychowująca,

— takie formy turystyki, które służą rekreacji fizycznej, ale połączonej z odpowiednią dozą wysiłku,

— te dziedziny turystyki, które umożliwiają wycieczkowanie grupowe, a więc służą lepiej niż inne kształtowaniu pożytecznych ze społecznego punktu widzenia więzi pomiędzy ludźmi.

A więc w celach swych turystyka jaką rozwijać chce PTTK jest społeczna, to znaczy jest świadomo usytuowana wobec określonych szerszych zjawisk społecznych. Natomiast w formach organizacyjnych jest głównie niekomercyjna, może jednak zawierać i zawiera, dziedziny komercyjne, dochodowe. Z tego ostatniego powodu, gospodarka turystyczna PTTK powinna stanowić element systemu usług turystycznych, którym, naszym zdaniem, będzie się charakteryzować przyszły model polskiej turystyki krajowej.

26. Nasz stosunek do problemu komercyjności lub niekomercyjności turystyki krajowej dostatecznie wyraźnie precyzuje jeden z fragmentów postanowień międzyorganizacyjnej narady przedstawicieli związków zawodowych, organizacji młodzieżowych, PTTK i TKKF w Zakopanem, która odbyła się w dniach 1—3 października 1971 r.

Cytujemy:

„...Opowiadamy się przeciw tendencjom maksymalizowania zysków z tytułu usług sportowych, turystycznych i wypoczynkowych świadczonych ludziami pracy i młodzieży...”

27. Zasada druga dyskusji nad modelem turystyki krajowej, którą niniejszym prezentujemy, jest pochodną tych zjawisk w turystyce, które mają źródło w masowości ruchu turystycznego i wielocłonowości usług turystycznych.

Rozmiary ruchu turystycznego każą zwiększać stopień odpowiedzialności czynnika państwowego za tworzenie warunków dla rozwoju turystyki. Odpowiedzialność ta jest w tej chwili za mała i to głównie w układzie poziomym, co objawia się małym zainteresowaniem rad narodowych problemami turystyki.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze dostrzega konieczność stworzenia takich warunków, na przykład w dziedzinie ogólnych przepisów finansowych, które powodowałyby zwiększenie zainteresowania rad narodowych, szczególnie powiatowych, a nawet rad narodowych niższego szczebla. Opowiada się równocześnie za dużą ostrożnością przy formułowaniu dla rad narodowych takich zadań, które nakładałyby na nie obowiązki wyłącznie bezpośredniego kierowania własnymi przedsiębiorstwami turystycznymi.

28. Jesteśmy natomiast zdania, że ponieważ zjawisko turystyki jest wielocłonowe (wchodzi w jego skład usługi hotelarskie, gastronomiczne, transport itd.), przeto do rangi zasadniczej urasta sprawa zwiększenia stopnia odpowiedzialności rad narodowych za turystykę poprzez doskonalenie ich zadań koordynacyjnych. Koordynacja ta musi następować przy określonym udziale czynników społecznych. To też niepokój muszą budzić fakty, iż niektóre terenowe komitety kultury fizycznej i turystyki zamiast spełniać przypisywane im, jak też naturalnie nasuwające się funkcje koordynacyjne, zamieniają się w organa bezpośrednio zarządzające, a co gorsze przenoszą owe zarządzenia w sferę działalności par excellence gospodarczej.

29. Obawy te są tym bardziej uzasadnione, ponieważ dotychczasowe wyniki pracy powiatowych i wojewódzkich ośrodków sportu, turystyki i wypoczynku nie zawsze są zadowalające. Nie mogą one niestety od lat wyjść z impasu organizacyjnego i ekonomicznego, chociaż z budżetu państwa idą rok rocznie milionowe kwoty, w 1970 r. przeszło 72 mln złotych. Sprawy te są naogół znane. Warto jednak mieć świadomość tej sytuacji, gdy podejmuje się dyskusje modelowe na temat turystyki krajowej. Naszym zda-

*) Obecnie istnieje 12 stowarzyszeń tego typu, m.in. TPD, TWP, LOK, ZHP, Związek Ochotniczych Straży Pożarnych, Polski Związek Krótkofalowców, Aeroklub PRL, Liga Ochrony Przyrody.

niem należałoby większą uwagę w dyskusjach tych przykładać do poszukiwań takich właściwych metod koordynacji działalności w dziedzinie obsługi ruchu turystycznego przez rady narodowe, któreby uwzględniały rzeczywistość gospodarczą swego terenu w dziedzinie turystyki. Niech w tym miejscu za dobry przykład posłuży miasto i powiat Nowy Sącz, które nie od dzisiaj bardzo interesowały się rozwojem turystyki w swym regionie, podniosły w związku z tym rangę PTTK do bardzo wysokiego poziomu jako partnera współodpowiedzialnego za realizację państwowych planów zagospodarowania i organizacji turystyki a dzięki tej właściwie prowadzonej koordynacji różnych czynników na swym terenie osiągnęły doskonałe, widoczne rezultaty.

30. Naszym zdaniem koordynacyjna rola rad narodowych w dziedzinie organizacji turystyki powinna polegać:

— po pierwsze — na kompleksowym planowaniu, przy udziale czynnika społecznego, zagospodarowania turystycznego własnego powiatu, jak też planowaniu głównych kierunków rozwoju ruchu turystycznego i podziału w związku z tym zadań pomiędzy odpowiednią organizację i instytucje.

— po drugie — na gromadzeniu środków na rozwój turystyki na swoim terenie, przyjmując zasadę, że zyski osiągane z turystyki powinny być obracane wyłącznie na dalszy jej rozwój oraz że muszą istnieć określone przepływy pomiędzy sektorem państwowym i społecznym na rzecz tego ostatniego, jako ostatecznym celem powinien być rozwój społecznego ruchu na rzecz turystyki i wypoczynku ludzi pracy i młodzieży.

Sektor społeczny powinien natomiast w określony sposób partycypować w inwestycjach turystycznych, wnosząc ewentualnie swój wkład na społeczny fundusz rozwoju turystyki, tworzony przy radach narodowych, lecz społecznie zarządzany, z którego mógłby również czerpać określone środki na przykład w formie pożyczek.

— po trzecie — na nadzorowaniu zarówno inwestycji jak i eksploatacji bazy służącej turystyce.

— po czwarte — na ewentualnym tworzeniu terenowo-branżowych porozumień gospodarczych lub inicjowaniu innych dobrowolnych umów ekonomicznych pomiędzy działającymi na danym terenie organizacjami turystycznymi, zajmującymi się usługami turystycznymi.

31. Te cztery dziedziny koordynacji prowadzonej środkami społecznymi, ekonomicznymi i administracyjnymi, zapewniają — naszym zdaniem — zwiększenie stopnia odpowiedzialności rad narodowych za turystykę na swoim terenie. W takiej koordynacji PTTK widzi również gwarancję dalszego rozwoju w służbie dla środowiska. Natomiast nie wydaje nam się szczęśliwym zamiarem sprowadzanie roli rad narodowych wyłącznie do odpowiedzialności za własne przedsiębiorstwa turystyczne, które miałyby zmonopolizować całość obsługi ruchu turystycznego, z wyłączeniem sektora społecznego.

32. Zasada trzecia odnosi się do czynników istotnych w przekształceniu turystyki w gałąź gospodarki narodowej. Chcielibyśmy sformułować ją następująco: jeżeli turystyka ma w przyszłości i w pewnej określonej swej części, stać się gałęzią gospodarki narodowej, a więc podlegać prawidłom ekonomii socjalistycznej musi być tworzona środkami ekonomicznymi, a nie administracyjnymi. Dekretacją bowiem, ani zabiegami wyłącznie organizacyjnymi nikt jeszcze nie powołał do życia żadnej gałęzi gospodarki... tym bardziej, że istnieje w zasadzie podział specjalizacyjny pomiędzy działającymi obecnie jednostkami gospodarczymi w dziedzinie usług turystycznych.

I tak hotele komunalne z przybudówkami w postaci pokoi gościnnych służą głównie indywidualnemu klientowi (nie zawsze turyście), obiekty i biura obsługi turystycznego PTTK służą organizacji wycieczek zbiorowych, lub też turystyki grupowej ludzi pracy i młodzieży z miast. Spółdzielnia „Gromada” podobne funkcje spełnia w odniesieniu do środowiska wiejskiego, obiekty Polskiego Związku Motorowego

służą specjalistycznej turystyce motorowej itd. Należałoby może przeprowadzić dalszą specjalizację, odpowiednio sprofilować ośrodki sportu, turystyki i wypoczynku, a wówczas odpadłby argument, iż wielość gestorów utrudnia tworzenie nowoczesnej gospodarki turystycznej w Polsce. Przy takim podziale zadań jest oczywiście potrzebna odpowiednia koordynacja, o której mówiliśmy powyżej.

34. Mamy jednak pełną świadomość, że omówione poprzednio zabiegi koordynacyjne nie wystarczą bez wprowadzenia środków ekonomicznych, do których należy zaliczyć:

— inwestycje turystyczne i doskonalenie istniejącej bazy poprzez jej modernizację,

— doskonalenie metod eksploatacji bazy, włączając w to również zasadnicze usprawnienia metod informacji i rezerwacji,

— stwarzanie, poprzez udogodnienia finansowe, warunków do intensywnego rozwoju bazy i usług turystycznych, również przy zaangażowaniu środków prywatnych,

— stwarzanie warunków osobistego zainteresowania zarówno gestorów jak i bezpośrednio zatrudnionego personelu optymalizacją (a nie maksymalizacją) wyników ekonomicznych przy równoczesnym podnoszeniu jakości usług.

35. W związku z powyższym pragniemy zwrócić uwagę na niektóre problemy związane z inwestycjami turystycznymi. Uważamy bowiem, że uzyskanie w tej dziedzinie zdecydowanej poprawy przyczyni się w walnie do powstania gałęzi gospodarki narodowej pod nazwą — Turystyka.

Inwestycje turystyczne są jak wiadomo kosztowne, a w przypadku budowy i remontów bazy dla turystyki kwalifikowanej — nader trudne technicznie. To też bardzo ważne jest gromadzenie środków na inwestycje jak też ich sprawiedliwy rozdział. W 1970 roku wydatkowano ogółem w Polsce na inwestycje turystyczne 281 mln złotych, w tym w jednostkach państwowych 180,5 mln złotych, jednostkach spółdzielczych — 14 mln złotych, zaś w organizacjach społecznych, politycznych i zawodowych — 86,6 mln złotych.

W tym samym roku na budowę bazy w PTTK wydano 20,1 mln złotych oraz na zakupy inwestycyjne 16,5 mln złotych.

Były to głównie środki Centralnego Funduszu Turystyki i Wypoczynku, uzupełnione środkami własnymi PTTK.

Warto zauważyć, że w tym samym roku wpływy do CFTiW wynosiły 284,2 mln złotych.

Remonty i inne zabiegi modernizacyjne pokrywane są w PTTK również przy dużym udziale środków CFTiW.

W 1970 r. na ten cel przeznaczono 67,2 mln złotych, w tym na remonty i modernizację 50,2 mln złotych, a na zakupy 17,0 mln złotych. CFTiW partycypował w tych nakładach kwotą 52,1 mln złotych.

36. Dostrzegamy konieczność wnikliwej kontroli społecznej nad wydatkowaniem funduszy przyznawanych z budżetu państwowego oraz pochodzących z wpływów od ludności i gromadzonych w Centralnym Funduszu Turystyki i Wypoczynku, a przeznaczonych na wspieranie najbardziej podstawowych działań rekreacji i turystyki, zwłaszcza na finansowanie budowy zaplecza recepcyjnego ruchu turystycznego.

37. Chcielibyśmy w tym miejscu zaznaczyć, że w PTTK dostrzegana jest potrzeba dalszego powiększenia środków na inwestycje turystyczne, na przykład poprzez dodatkowe świadczenia poszczególnych gestorów zajmujących się obsługą ruchu turystycznego na rzecz terenowych funduszy rozwoju turystyki, jak na przykład postulowane jest w tzw. eksperymencie kołobrzeskim, pod warunkiem, że:

— równocześnie zastosowane zostaną daleko idące ulgi podatkowe, aż do zaniechania na przestrzeni przynajmniej 5 lat pobierania podatków od obrotów i zysków z działalności usługowej w dziedzinie turystyki,

— fundusze te będą pozostawały we wspólnym zarządzie organizacji i instytucji partycypujących w tym funduszu,

— jednostki gospodarcze świadczące na fundusz będą mogły z niego korzystać, na przykład w postaci pożyczek na remonty i inwestycje, nie licząc pełnego finansowania określonych poważniejszych inwestycji potrzebnych w danym regionie.

38. Ponieważ jesteśmy przy omawianiu problemów finansowania inwestycji, krótka informacja o systemie stosowanym w tym zakresie w Związku Radzieckim.

W ZSRR problemami rozwoju turystyki ludzi pracy zajmuje się wyspecjalizowana organizacja podległa związkowi zawodowemu, kierowana przez „rady turystyki i wycieczek”, na poszczególnych szczeblach zarządzania.

Organizacja ta jest w zasadzie samowystarczalna, jeżeli chodzi o działalność. Natomiast w dziedzinie inwestycji korzysta z pożyczek państwowych, które są spłacane po dwu latach od zakończenia inwestycji w ratach rozłożonych przynajmniej na 10 lat. Czyistość organizacyjna tego systemu jest pełna, a rozliczenia z państwem bardzo proste.

43. Jeżeli powstawanie w Polsce gałęzi gospodarki narodowej pod nazwą — Turystyka, ma być popierane środkami ekonomicznymi należałoby, naszym zdaniem wprowadzić takie zmiany w obowiązujących przepisach, aby środki wypracowywane w tej tworzącej się gałęzi mogłyby być wewnątrz niej spożytkowane bądź w formie samofinansowania się wielu odcinków działalności, bądź przez powiększenie możliwości inwestycyjnych.

44. W zakresie ogólnych spraw związanych z gospodarką turystyczną chcielibyśmy na koniec przedstawić pogląd na charakter tej gospodarki w odniesieniu do turystyki krajowej w odróżnieniu od turystyki zagranicznej.

W PTTK panuje zgodny pogląd, iż turystyka zagraniczna w jej wyrazie gospodarczym powinna być kształtowana na podobieństwo przemysłu, a więc centralnie sterowana, według identycznych zasad programowania we wszystkich jej składnikach.

Zarząd Główny PTTK z zadowoleniem przyjął decyzję o podniesieniu przedsiębiorstwa „Orbis” do rangi zjednoczenia wiodącego i chętnie podpisał porozumienie branżowe, pod warunkiem, iż zostaną zachowane odpowiednie formy prawne jak też merytoryczne przy akcesie do tego porozumienia.

45. Natomiast turystyka krajowa, powinna naszym zdaniem, być kształtowana w sposób zdecentralizowany, w formie systemu usług, a więc systemu, w którym uczestniczy wielu partnerów, powiązanych odpowiednimi więzami koordynacyjnymi poziomymi, ale równocześnie tworzącymi odpowiednie pionowe organizacje, nadające całemu systemowi siłę jaką niesie społeczne działanie.

Jeszcze raz przero opowiadamy się za istnieniem w gospodarce turystyki krajowej trzech sektorów: państwowego, społecznego i spółdzielczego, z odpowiednim podziałem zadań.

PTTK zamierza, dokonać zasadniczych usprawnień swej gospodarki, ponieważ z najwyższą powagą odnosi się do tworzenia w Polsce nowej gałęzi gospodarki narodowej pod nazwą — Turystyka.

Słuszność takiego rozwiązania potwierdzają m.in. doświadczenia innych krajów socjalistycznych, np. Bułgarii, w której obok sektora państwowego (Bałkantourist i wielkie ośrodki hotelowo-gastronomiczne), działa sektor społeczny w postaci Bułgarskiego Związku Turystycznego, organizacji społecznej prowadzącej organizację wycieczek i eksploatującej własną bazę ośrodków i schronisk turystycznych.

IV. POSUNIĘCIA W DZIEDZINIE DOSKONALENIA GOSPODARKI PTTK

46. Uchwała Zarządu Głównego PTTK z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie głównych kierunków działania w okresie poprzedzającym VIII Walny Zjazd Delegatów Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego określiła kierunki zmian w modelu organizacyjno-programowym eksploatacji obiektów turystycznych PTTK.

47. Zagadnienia reorganizacji działalności statutowo-usługowej Zarządu Głównego były przedmiotem

szeregu centralnych i terenowych narad aktywu Towarzystwa, a w szczególności narady aktywu ekonomicznego PTTK w dniu 31.V.1971 r., narady przedstawicieli zarządów okręgów i ich biur ekonomiczno-finansowych w dniu 9—12.VII.1971 r. oraz pracy specjalnej komisji ekspertów powołanej w lipcu 1971 r. zarządzeniem wewnętrznym przez sekretarza generalnego ZG PTTK.

48. W wyniku powyższych konsultacji i prac proponuje się powołanie okręgowych przedsiębiorstw turystycznych PTTK. Szczegółowe decyzje dotyczące metody tworzenia poszczególnych przedsiębiorstw powinny być podjęte przez poszczególne zarządy okręgowy.

W skład poszczególnych przedsiębiorstw powinny wchodzić:

- obiekty samodzielne,
- zespoły obiektów z obiektem wiodącym na czele,
- zespół gospodarki pomocniczej.

W skład przedsiębiorstw nie powinny wchodzić biura obsługi ruchu turystycznego PTTK, które są podporządkowane oddziałom PTTK.

49. Do propozycji tej należy zgłosić następujące uwagi informacyjne:

— po pierwsze: zespoły obiektów turystycznych nie powinny być odrębnymi jednostkami administracyjnymi, lecz należy je zorganizować na zasadach obiektów wiodących,

— po drugie: obiekty w administracji poręczającej oddziałów powinny być prowadzone w ramach budżetów oddziałów i wchodzić do przedsiębiorstwa wpłatą z zysku lub dotacją na pokrycie strat,

— po trzecie: powinno dążyć się do ograniczenia ilości obiektów znajdujących się we własnej administracji oddziałów (bez umowy poręczającej),

— po czwarte: eksploatacja obiektów turystycznych powinna być prowadzona na zasadach rozrachunku gospodarczego.

Rozrachunek gospodarczy należy realizować:

— w okręgowym przedsiębiorstwie turystycznym PTTK — na zasadach pełnego wewnętrznego rozrachunku,

— w samodzielnym obiekcie lub zespole obiektów — na zasadach ograniczonego wewnętrznego rozrachunku,

— w obiekcie działającym w ramach zespołu obiektów — w oparciu o preliminarz dochodów i kosztów,

— w obiekcie administracji poręczającej oddziału — w ramach budżetu oddziału i wejścia umownym wynikiem do wyniku przedsiębiorstwa,

— w obiekcie w agencji — w oparciu o analizy ekonomiczne, wchodzące wynikiem do przedsiębiorstwa.

— po piąte: w perspektywie należy stworzyć i w nadzoru zarządów okręgów nad poszczególnymi zakładami wytwórczymi Foto-Pam.

50. W ramach proponowanych zmian strukturalnych zarządy okręgów PTTK miałyby decydujący wpływ na węzłowe zagadnienia działalności okręgowych przedsiębiorstw turystycznych, w szczególności w zakresie:

— wielkości planów techniczno-ekonomicznych przedsiębiorstw i sprawozdań z ich realizacji,

— form działalności gospodarczej w obiektach przy zagwarantowaniu współpracy poszczególnych społecznych komisji zarządów w ich realizacji,

— przygotowania przedsiębiorstw do sezonów turystycznych i ich przebiegu,

— powoływania i likwidacji zespołów gospodarczych przedsiębiorstwa (zespołów obiektów, zespołów gospodarki pomocniczej itp.),

— obsady stanowisk kierowniczych w przedsiębiorstwach,

— uruchomienia funduszu premiewego i funduszu nagród.

W ten sposób realizacja zadań gospodarczych Towarzystwa w zakresie tworzenia zaplecza dla ruchu turystycznego zostanie jednocześnie zlokalizowana w okręgowych przedsiębiorstwach turystycznych PTTK,

a zarządy okręgów będą miały możliwość bezpośredniego wpływu i decyzji w podstawowych zagadnieniach działalności przedsiębiorstwa, reprezentując w ten sposób interesy turysty-konsumenta usług.

51. Realizacja powyższych zamierzeń będzie wymagała wdrożenia odpowiedniego systemu finansowego, który ustali między innymi sprawę przepływu środków i eksploatacji rentownych obiektów turystycznych PTTK na działalność nierentowną oraz powiąże wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa z wysokością środków obrotowych oraz dotacją budżetową na działalność zarządów okręgów PTTK.

52. Unowocześnienie gospodarki Towarzystwa zależy również od czynników zewnętrznych, a mianowicie:

— konieczne jest utrzymanie co najmniej na dotychczasowym poziomie dotacji Centralnego Funduszu Turystyki i Wypoczynku na nakłady majątkowe w obiektach turystycznych PTTK, tj. dotacji na fundusz inwestycyjno-remontowy oraz na fundusz modernizacji,

— konieczne jest również wyposażenie obiektów turystycznych PTTK (przedsiębiorstw) w środki obrotowe.

W tym celu należy uzyskać dotację na pokrycie normatywu środków obrotowych względnie utrzy-

mać dotychczasową pożyczkę CFTiW na zapasy materiałowe.

— należy przeprowadzić szacunek wysokości środków inwestycyjno-remontowych, które powstaną w wyniku wprowadzenia w eksploatacji obiektów turystycznych odpisów amortyzacyjnych oraz w porównaniu z GKKFiT i CFTiW określić kierunki wydatkowania tych kwot.

— niezbędne jest ustalenie w GKKFiT oraz w Ministerstwie Finansów systemu opodatkowania wyników finansowych uzyskiwanych z działalności gospodarczej PTTK podatkiem dochodowym.

53. Liczymy, że przedstawione w niniejszym referacie dane i propozycje przyczynią się do wyprostowania niektórych poglądów na potencjał i możliwości programowe i gospodarczego działania PTTK, pozwolą na wprowadzenie dyskusji na temat modelu turystycznej gospodarki krajowej na tory rozważań konkretnych, ale równocześnie kompleksowych. Liczymy również, że dyskusja pozwoli na uczynienie poważnego kroku w odnowie Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, rozpoczętej wiosną tego roku burzliwymi spotkaniami aktywności i konsultacjami pomiędzy władzami Towarzystwa a jego działaczami.

Warszawa, październik 1971 r.

Imprezy, Imprezy

6635 TURYSTÓW NA LENINOWSKICH SZLAKACH

W DNIACH 12—19 września 1971 roku odbywał się na Podhalu i w Tatrach XVI Centralny Turystyczny Rajd Przyjaźni „Szlakami Lenina”, organizowany pod patronatem CRZZ i PTTK. Komitetowi Organizacyjnemu w Krakowie przewodził Jan Krejca a komandorem był również znany działacz Dziesiątaw Jaworski. W składzie doświadczonych organizatorów imprezy Leninowskiej zabrakło niestety wybitnego działacza stale z nią związanego — sekretarza Komitetu Adama Albertiego. Odszedł na zawsze.

Kilku i jednodniowe trasy rajdu, różnej skali trudności, specjalnie dobrane pod kątem krajoznawczym i krajoznawczym regionu podhalańskiego, wiodły do Poronina, w którym mieszkał i pracował Włodzimierz Iljicz Lenin. Tu odbyły się uroczystości rajdowe. Turysty piesi z gór i nizin, motorowcy i kolarze oddali hołd wodzowi Rewolucji.

„Szlakami Lenina” wędrowało 6635 turystów. Na trasach wysokogórskich było 930 drużyn i 4570 uczestników, na pieszych 181 drużyn i 916 uczestników, motorowo-samochodowych 149 motocykli i 166 samochodów z 837 uczestnikami, kolarskich 52 drużyny z 312 rajdowcami. W rajdzie samochodowo-motocyklowym brały udział liczne reprezentacje LOK. Wśród uczestników było także kilkanaście drużyn zagranicznych z Czechosłowacji, NRD, Węgier i Wietnamu.

Na zakończenie rajdu do Poronina przybyli również przedstawiciele władz, organizacji politycznych i społecznych oraz zaproszeni go-

ście: kierownik Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR — **Tadeusz Wrębiak**, wiceprzewodniczący CRZZ — **Eugeniusz Grochal**, zastępca przewodniczącego GKKFiT — **Andrzej Trojnar**, prezes Zarządu Głównego PTTK — **Piotr Gajewski**, wiceprezes ZG PTTK — **Jerzy Przedziecki**, sekretarz KW PZPR — **Andrzej Czyż**, przewodniczący WKZZ w Krakowie — **Henryk Michalski**, przewodniczący ZW TPPR — **Maksymilian Budziwojski** oraz sekretarz KP PZPR w Nowym Targu — **Józef Nowak**. W uroczystości wzięły również udział radca ambasady ZSRR w Warszawie **Borys Wiereszczagin** i konsul generalny ZSRR w Krakowie **Włodzimierz Niestierowicz**.

Pod pomnikiem Lenina zapalony został przez drużynę hutników z kombinatu HiL znicz. Do działaczy i turystów w gorących i serdecznych słowach przemawiali wiceprzewodniczący CRZZ E. Grochal oraz radca ambasady ZSRR B. Wiereszczagin. Delegacje złożyły wieńce w imieniu władz organizatorów i turystów.

Następnie na trasie z Bukowiny do Poronina odbyła się defilada turystów kolarzy i samochodowo-motocyklowych. Imprezę zakończono na stadionie LZS w Poroninie. Prezes ZG PTTK Piotr Gajewski dokonał podsumowania rajdu. Podkreślił on znaczenie wychowawcze i walory wypoczynkowe tej imprezy. Rajd Szlakami Lenina jest bowiem przykładem uprawiania nowoczesnej turystyki, łączącej sprawność fizyczną z wypoczynkiem, umożliwiającą poznanie krajoznawstwa i osiągnięcie kultu-

ralno-gospodarczych zgodnie z zasadami współczesnego krajoznawstwa. W swym przemówieniu Prezes Towarzystwa skierował apel do uczestników rajdu, aby po powrocie do swojej pracy zawodowej, do szkoły, do ogniw PTTK, kół, klubów, komisji przekazali wspomnienia z rajdu, podzielili się zdobytym doświadczeniem, które powinno pomóc w organizacji i programowaniu podobnych imprez i wycieczek turystyki kwalifikowanej w swoim środowisku, w pracy, miejscu zamieszkania, w szkole.

Uroczystości rajdowe zakończono ogłoszeniem werdyktu Przewodniczącego jury rajdu J. Buchowskiego. Pierwsze miejsce i puchar CRZZ zdobył Oddział PTTK przy Hucie im. Lenina. Nagrodę ZG PTTK uzyskał Oddział PTTK przy Zakładach Przemysłu Metalowego H. Cegielski w Poznaniu. Nagrodę GKKFiT zdobył Rybnicki Okręg Węglowy. Wszystkie te zespoły otrzymały również po 50.000 zł na zakup sprzętu turystycznego dla swych wypożyczalni ufundowane przez GKKFiT. Pierwsze miejsce w rajdzie górskim zajęły drużyny FSO Żerań, w rajdzie pieszym — drużyny reprezentujące Mazowieckie Zakłady Przemysłu Chemicznego „Petrochemia” w Płocku. W rajdzie kolarskim pierwsze miejsce zajęła Zasadnicza Szkoła Górnicza Wrzeszcze, a w rajdzie motorowym — reprezentacja zakładów „Malinotex”. Za największą ilość dni pobytu na rajdzie nagrodę Oddziału PTTK w Krakowie — otrzymało Koło PTTK Nr 44 w Krakowie.

Warto podkreślić, że rajd odbywał się w niezbyt korzystnych warunkach atmosferycznych. Deszcze, mgły i przymrozki, oblodzenia utrudniały wędrowkę. Mimo złej pogody poprzedzającej imprezę zaledwie kilka drużyn nie zgłosiło się na punkty wyjściowe. Wszystkim więc uczestnikom za ich postawę, wyrobienie turystyczne, pomoc koleżeńską należą się duże brawa!

JUBILEUSZOWY WIELKOPOLSKI RAJD PRZYJAŹNI

NAJWIĘKSZA doroczna impreza turystyczna Wielkopolski, a mianowicie ogólnopolski Rajd Przyjaźni Polsko-Radzieckiej odbył się w dniach od 29 września do 2 października 1971 r. Po raz dwudziesty z kolei turyści z całego kraju spotkali się na Ziemi Wielkopolskiej. Gospodarzem imprezy był ostrowski oddział PTTK. Do udziału w organizację rajdu włączyły się Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych, Zarząd Wojewódzki Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, zarządy wojewódzkie Związku Młodzieży Socjalistycznej i Związku Młodzieży Wiejskiej, Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki, Zarząd Okręgu Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz prezydium miejskiej i powiatowej rady narodowej w

Ostrowie. Protektorat nad imprezą objął poseł Ziemi Ostrowskiej gen. dywizji pilot Jan Raczkowski.

Dla turystów przygotowano 70 tras pieszych, kolarskich, motorowych i autokarowych, prowadzących przez powiaty — ostrowski, krotoszyński, ostrzeszowski, kępiński, jarociński i pleszewski.

Organizatorzy tak ułożyli szlaki rajdowe, aby wędrując nimi turyści jak najlepiej poznali ciekawe okolice, szlaki chwały oręża polskiego i radzieckiego, miejsca walk Powstańców Polskich i miejsca martyrologii narodu polskiego, aby wzbogacili swą wiedzę o osiągnięciach tego regionu w okresie powojennym.

Uroczyste otwarcie XX ogólnopolskiego Rajdu Przyjaźni, który

zgrupował 3500 osób, odbyło się u stóp Pomnika Bohaterów na Cyta-deli. Wzięli w nim udział zaproszeni goście oraz delegacje instytucji i organizacji społecznych — współgospodarzy imprez. Uczestnicy rajdu złożyli wieńce i kwiaty pod pomnikiem ku czci żołnierzy Armii Czerwonej.

Wieczorem tego samego dnia na wszystkich trasach zapłonęły ogniska, przy których turyści wspólnie z miejscową ludnością wysłuchali wspomnień weteranów walk o wyzwolenie naszej ojczyzny. Nie zabrakło także występów artystycznych. Finał rajdu odbył się na terenie ogrodu Ligi Obrony Kraju w Ostrowie.

Uczestnicy imprezy wzięli udział w czynie społecznym, polegającym na sadzeniu „drzewek przyjaźni” w dzielnicy Ostrow-Piaski, przyszłym centrum rekreacyjnym.

W czasie przemarszu przez miasto turyści złożyli wieńce pod pomnikiem żołnierzy radzieckich, poległych w walkach o oswobodzenie Ostrowa.

PREZYDIUM OBRADUJE

3.XI.1971 r.

Obrady Prezydium ZG PTTK rozpoczęły się od złożenia przez sekretarza generalnego J. Węgrzynowicza informacji o bieżących pracach Biura ZG.

W dniach 27 i 28.X.1971 r. przeprowadzone zostały dwie rozmowy z kierownictwem GKKEFiT na temat: dalszej współpracy, inwestycji, podatków, pomocy GKKEFiT w rekonstrukcji gospodarczej Towarzystwa, przystąpienia PTTK do Zjednoczenia „Orbis”, zwiększenia uprawnień w zakresie wydawnictw dla Towarzystwa, rozwoju przewodnictwa, spraw Foto-Pam, przedsięwzięcia okręgowych PTTK i „eksperymentu krakowskiego”. Powołana została mieszana komisja (przewodniczący dyr. St. Ostrowski, wiceprzewodniczący zastępca sekretarza generalnego W. Militz) d/s materialnego zabezpieczenia działalności PTTK w dziedzinie turystyki kwalifikowanej.

Sekretarz generalny poinformował także, że w przygotowaniu znajdują się reorganizacja biura ZG. Chodzi w niej o utworzenie większych zwartych zespołów, stworzenie stanowiska sekretarza prezydium, rzecznika prasowego, włączenie Działu Wczasów do BTZ, stworzenie agencji wydawniczej PTTK przy Dyrekcji Zakładów Wytwórczych „Foto-Pam” i przekształcenie miesięcznika „Gości-niec” w pismo dla działaczy i aktywów Towarzystwa.

Prezydium zajęło się skolei omówieniem i przyjęciem programu działalności Komisji Turystyki Kolarskiej ZG PTTK oraz informacji o przebiegu międzynarodowego

rajdu Kolarskiego AIT w sierpniu 1971 r.

Program działania Komisji Turystyki Kolarskiej ZG PTTK na lata 1972-75 przedstawił jej przewodniczący Tadeusz Węgiełek. Prezydium stwierdziło znaczny wzrost aktywności Komisji, prawidłowy kierunek działalności oraz właściwe formy pracy. Za dotychczasowe osiągnięcia Prezydium złożyło na ręce przewodniczącego dla aktywu Komisji serdeczne podziękowania.

Ustalono, że postulaty Komisji Turystyki Kolarskiej ZG PTTK pod adresem Zarządu Głównego zostaną ponownie przedyskutowane z sekretarzem generalnym ZG.

Po wysłuchaniu informacji o przebiegu międzynarodowego rajdu kolarskiego AIT, które złożył przewodniczący Komitetu Organizacyjnego W. Militz — Prezydium stwierdza, że:

1) zarówno oficjalne wypowiedzi członków Komisji Kolarskiej AIT jak i poglądy turystów krajowych i zagranicznych pozytywnie oceniających organizację rajdu wskazują wyraźnie, że zasadniczy cel imprezy — nawiązanie bliskich, serdecznych międzynarodowych kontaktów został osiągnięty;

2) ilość turystów zagranicznych biorących udział w rajdzie, zwłaszcza z krajów kapitalistycznych, wskazuje na możliwości rozwoju

turystyki międzynarodowej poprzez imprezy kwalifikowane.

Z wysokości wpływów dewizowych widać wyraźnie, że środki finansowe zainwestowane w imprezę wracają do kasy państwowej w formie zagranicznych środków płatniczych.

Organizacja tego typu imprez może stać się istotnym wkładem PTTK w rozwój turystyki przyjazdowej do Polski. Inicjatywa w tym względzie powinna być podjęta przez BTZ;

3) rajd przyniósł także naszemu Towarzystwu duże korzyści propagandowe, o czym świadczą notatki prasowe oraz wywiady w radio i trzykrotne reportaże z imprezy w TV. Tego rodzaju imprezy mogą zdecydowanie wpłynąć na popularyzację turystyki kolarskiej w Polsce oraz zainteresować młodzież działalnością PTTK;

4) kolejny międzynarodowy rajd kolarski AIT odbędzie się w 1972 w Anglii. Ze względu na rangę imprezy, znaczenie propagandowe udziału polskich turystów, konieczne jest umożliwienie dużej grupie kolarzy PTTK wzięcia udziału w tym rajdzie. Na podkreślenie zasługuje jeszcze fakt, że w sytuacji, kiedy sekretariat komisji AIT prowadzony jest przez PTTK — członkowie tej organizacji powinni brać czynny udział w imprezach tej komisji.

CO PTTK-owski DZIEŃ NIESIE

INOWROCŁAW — Sezon turystyczny 1971 r. minął w Inowrocławiu pod znakiem ożywionej działalności miejscowego PTTK. Zostały tu utworzone nowe koła w Fabryce Sprzętu Rolniczego, przy Ze-

spole Szkół Zawodowych w Mąt-wach oraz w szkole przy Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego.
GOLUB-DOBRZYŃ — Dużo wagi przywiązuje golubski oddział PTTK do szkolenia przewodników,

których w powiecie jest jeszcze za mało. Obecnie w związku z przygotowaniem do obchodów 500-lecia urodzin Kopernika, wzrasta zainteresowanie miastem, zwiększy się też zapotrzebowanie na kwalifikowanych ciceronów. Dlatego też należy przyklasnąć inicjatywie organizowania przez miejscowe PTTK kolejnego kursu przewodnickiego.

KRAKÓW — Staraniem Komisji Turystyki Górskiej ZG PTTK w dniach od 1 do 24 października 1971 roku zostały zorganizowane „Dni Babiogórskie”. Ich rozpoczęcie i finał odbył się na Markowych Szczawinach. Program „Dni” obejmował m.in. zwiedzanie najciekawszych regionów Babiogórskiego Parku Narodowego i muzeum budownictwa ludowego w Zubrzycy Górnej, spotkania z ciekawymi ludźmi, pokaz biwaku górskiego, zlot turystów Ziemi Suskiej. Współorganizatorami „Dni” były oddziały PTTK w Żywcu i Suchej Beskidzkiej oraz międzyuczelniany oddział PTTK w Katowicach.

GRUDZIĄDZ — Leżący na Szlaku Kopernikowskim Grudziądz odwiedza liczne wycieczki. W sezonie 1971 r. z usiug przewodników PTTK skorzystało 220 wycieczek. Wiele jednak grup, w tym również zagranicznych, zwiedzało miasto na własną rękę.

KATOWICE — Staraniem Zarządu Okręgu PTTK w Katowicach i Oddziału PTTK w Chorzowie został wydany informator „PTTK Katowice zaprasza na Ziemię Śląsko-Zagłębiowską”. Czytelnik znajdzie w nim dane o katowickiej organizacji PTTK (najliczniejszej w kraju), omówienie najbardziej popularnego szlaku turystycznego — Orlich Gniazd i prezentację udostępnionych do zwiedzania zakładów przemysłowych, kopalń i hut. W informatorze umieszczono także adresy 21 BORT-ów i wykaz innych turystycznych szlaków górskich i nizinnych.

WARSZAWA — Około 1500 turystów warszawskich wzięło udział w Pocię urządzonym na pożegnanie lata 11 i 12 września 1971 r. w Józefowie nad Świdrem przez stołeczny oddział PTTK. Organizatorzy i uczestnicy spisali się na piątkę i udowodnili, że zła pogoda nie stanowi przeszkody w urządzaniu imprez tego typu. Odbyły się liczne konkursy turystyczne i sportowe. Na metę uczestnicy przybywali pieszo, samochodami, na motocyklach i rowerach. Puchar przechodni WKZZ w Warszawie, ufundowany dla najaktywniejszego koła zakładowego PTTK, zdobyli turyści z zakładów im. Kasprzaka. Puchar przechodni oddziału stołecznego PTTK po raz trzeci i obecnie już na własność przypadł w udziale turystom z Fabryki Wyrobów Precyzyjnych im. gen. K. Świerczewskiego. Otrzymali oni również proporzec przechodni za najlepszy biwak. Trzeci puchar Zarządu Stołecznego ZMS zdobyli warszawscy harcerze z klubu „Wygi”.

W Poznaniu radzili Opiekunowie Zabytków

KSZTAŁTOWAĆ ŚWIADOMOŚĆ SPOŁECZNĄ CO DO ROLI ZABYTEKÓW

W E WRZEŚNIU 1971 r. odbył się w Poznaniu Ogólnopolski Zjazd Społecznych Opiekunów Zabytków PTTK, w którym uczestniczyło około 100 osób.

W obradach pierwszego dnia, które toczyły się w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich na Starym Rynku wzięli udział, oprócz społecznych opiekunów zabytków PTTK i członków Komisji Opieki nad Zabytkami z jej przewodniczącym — prof. dr Włodzimierzem Antoniewiczem na czele, również przedstawiciele władz miejscowych z kierownikiem Wydziału Kultury PWRN w Poznaniu Maciejem Frajtakiem, Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki z jego dyrektorem mgr Mieczysławem Ptaśnikiem, delegaci wszystkich oddziałów Pracowni Konserwacji Zabytków z dyrektorem inż. Tadeuszem Polakiem, reprezentanci Stowarzyszenia Historyków Sztuki z sekretarzem Zarządu Głównego SHS dr Lechem Krzyżanowskim oraz wojewódzcy konserwatorowie zabytków.

Po słowie wstępnym przewodniczącego Komisji Opieki nad Zabytkami prof. dr W. Antoniewicza i przemówieniach kierownika Wydziału Kultury PWRN w Poznaniu M. Frajtaka oraz wiceprezesa Poznańskiego Okręgu PTTK kol. Buczyńskiego, przystąpiono do części programowej, na którą złożyły się 3 referaty.

Pierwszy na temat „Współczesnych środków i metod działania w opiece nad zabytkami” wygłosił dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków MKiS M. Ptaśnik. Podkreślił on, iż w przekonaniu resortu społeczna opieka nad zabytkami w ramach PTTK prowadzona jest wyjątkowo aktywnie. PTTK może się w tej dziedzinie poszczycić wieloma chlubnymi osiągnięciami. Należy jednak pomyśleć o wprowadzeniu coraz to nowych form działania. Trzeba bowiem mieć świadomość, że bezpośrednia opieka nad poszczególnymi obiektami zabytkowymi to tylko jedna strona zagadnienia. We współczesnych warunkach Polski Ludowej główny nacisk w działalności PTTK powinien być położony na kształtowanie świadomości społecznej, na wpajanie w społeczeństwie poszanowania dla tradycji, dla zabytków, na informowanie obywateli naszego kraju o doniosłej roli, jaką spełniają relikty przeszłości, a co za tym idzie o potrzebie chronienia ich przed zniszczeniem. Zrozumiałe więc jest, iż głównym przedmiotem naszych zainteresowań musi być młodzież, jej bowiem przede wszystkim mu-

simy wpajać właściwy stosunek do spuścizny kulturalnej.

Następny referat, wygłoszony przez wiceprzewodniczącego Komisji Opieki nad Zabytkami dr Rudkowskiego omawiał zagadnienie „Współpracy organizacji społecznych i zawodowych w zakresie ochrony zabytków”. Mówca zwrócił uwagę na konieczność zespolenia wysiłków wszystkich zainteresowanych sprawą opieki nad zabytkami, na potrzebę udzielania fachowej pomocy opiekunom społecznym przez członków stowarzyszeń naukowych, takich np. jak Polskie Towarzystwo Archeologiczne czy Stowarzyszenie Historyków Sztuki, ponieważ trudno sobie wyobrazić skuteczne działanie w dziedzinie ochrony zabytków bez oparcia się o fachowców.

Referat dr L. Krzyżanowskiego — przedstawiciela Zarządu Głównego Stowarzyszenia Historyków Sztuki nosił tytuł „Wkład Stowarzyszenia Historyków Sztuki w społeczną działalność opieki nad zabytkami”. Referent przedstawił dorobek Stowarzyszenia w dziele ochrony zabytków oraz wystąpił z programem współdziałania Stowarzyszenia i PTTK opartego o nawiązane porozumienie w zakresie rozwijania akcji popularyzatorskiej (prelekcje, odczyty) i przeprowadzania konsultacji dla społecznych opiekunów oraz środowisk, w których działają.

Popołudniową część obrad wypełniła dyskusja nad wygłoszonymi referatami. Szczególnie interesująca była wypowiedź inż. T. Polaka dyrektora Pracowni Konserwacji Zabytków. Mówił on o trudnej pracy tego przedsiębiorstwa, które obarczone jest często winą za krytyczny stan wielu obiektów zabytkowych. A przecież nie bierze się nie raz pod uwagę faktu, iż winę ponoszą użytkownicy obiektu, którzy otrzymawszy odrestaurowany budynek dewastują go w szybkim tempie i nie dokonują potrzebnych remontów, chociaż są do tego obowiązani. Na podkreślenie zasługuje też fakt, iż pracownicy PKZ pracują w większości wypadków w ciężkich warunkach, zdala od własnych rodzin, można więc powiedzieć bez przesady, że są oni również w pewnym sensie społecznikami, kierującymi się w głównej mierze głębokim zamiłowaniem do wykonywanego zawodu. Nawiązanie ściślejszych kontaktów między nimi a społecznymi opiekunami zabytków nie powinno chyba następczać większych trudności.

W drugim dniu zjazdu odbył się objazd szkoleniowy zabytków na trasie Kórnik — Gostyń — Ląd — Gniezno.

DO WSZYSTKICH OGNIW PTTK — DO WSZYSTKICH TURYSTÓW I KRAJOZNAWCÓW!

Z inicjatywy Komisji Turystyki Górskiej Zarządu Głównego PTTK rozwija się pomyślnie akcja tworzenia Ośrodków Muzealnych w różnych częściach naszych gór. Powstały już takie ośrodki kultury i tradycji turystyki górskiej przy schronisku na Markowych Szczawinach, w Domu Turysty w Krakowie, a w najbliższym czasie będzie otwarty na Jaworzynie Krynickiej, a w przyszłości i inne. Kulminacją tych akcji będzie założenie Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej w Krakowie.

Akcja ta łączy się ze zbliżającymi się obchodami jubileuszu 100-lecia turystyki górskiej, zorganizowanej w założonym sto lat temu w 1873 r. Towarzystwie Tatrzańskim, później Polskim Towarzystwie Tatrzańskim.

Nawiązując do tej daty, od której rozpoczęto się na ziemiach Polski zorganizowane życie turystyczne, nawiązujemy do najlepszych tradycji, u których podstaw stoi działalność Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego w latach 1873—1950 i Polskiego Towarzystwa Krajozna-

wczego w latach 1906—1950, rozwinięta tak szeroko w Polsce Ludowej w ramach Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

W wyniku starań KTG ZG PTTK utworzony został Fundusz Muzeum Turystyki Górskiej PTTK, dzięki któremu akcja tworzenia Ośrodków Muzealnych i założenia Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej może i powinna stać się wspólnym wysiłkiem wszystkich członków PTTK, wszystkich ogniw organizacyjnych PTTK, całej społeczności turystów i krajoznawców w naszym kraju.

Zwracamy się do wszystkich, którym bliska jest sprawa kultury turystyki górskiej i pogłębienie wartości humanistycznych turystyki i krajoznawstwa o poparcie naszej inicjatywy i przyczynienie się do maksymalnego rozprawienia nalepek wartościowych na Fundusz Muzeum Turystyki Górskiej PTTK. Niechaj ognia organizacyjne naszej organizacji przy każdej okazji starają się zainteresować wszystkich turystów, w pierwszym rzędzie miłośników gór, zakupem na-

lepek i sprawną organizacją ich rozprawienia przyczynią się do realizacji naszych zamierzeń. Okazji takich — przy bogatym życiu Oddziałów, Kół, Klubów PTTK — jest wiele.

Niechaj więc do akcji tej włączą się uczestnicy organizowanych imprez, rajdów, zlotów, czasów wędrownych i wszelkich organizacyjnych spotkań.

Końcowy wynik będzie sukcesem całego Towarzystwa i wszystkich zrzeszonych w nim turystów i krajoznawców.

Nalepki rozprawione są przez ogniwa PTTK, gdzie wszyscy chętni mogą je nabyć. Niezależnie od tego można dobrowolnie datki na Fundusz Muzeum Turystyki Górskiej PTTK wpłacać na konto:

**PKO Oddział I Miejski w Krakowie
nr 4-9-153 — Fundusz Muzeum Turystyki Górskiej PTTK, Kraków
Wiosny Ludów 8.**

**Komisja Turystyki Górskiej
Zarządu Głównego PTTK**

Z ŻYCIA OKRĘGÓW, ODDZIAŁÓW, KÓŁ...

W BRUSACH POWSTAŁ KLUB TURYSTYKI KONNEJ PTTK

Z inicjatywy działaczy turystycznych powstał w Brusach Klub Turystyki Konnej PTTK. Patronat nad tą nową formą turystyki objęły Chojnickie Zakłady Przetwórcze „Las” w Brusach. Natomiast Polski Związek Jeździecki oraz Powiatowy Związek Hodowli Koni w Chojnicach zadeklarowały swój udział w pracach Klubu, co daje gwarancję, że entuzjaści turystyki konnej będą mieć fachową opiekę, która przy tego rodzaju poczynaniach jest konieczna.

**Jerzy Kuligowski
Bydgoszcz**

XI ZLOT PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI KOLARSKIEJ

XI Ogólnopolski Zlot Przodowników Turystyki Kolarskiej PTTK odbył się w 1971 roku na Ziemi Szczecińskiej, a zakończył w Stargardzie Szczecińskim. Uczestniczyło w nim 103 przodowników ze wszystkich okręgów.

W trakcie zlotu jego uczestnicy przebyli na rowerach trasę, która prowadziła przez Mierzyn — Stolec — puszcę Wkrzańską — Nowe Warpno — Trzebież. Tutaj nastąpiła ciekawa przeprawa statkiem do Wicka skąd już dalej znowu na rowerach przez Woliński Park Narodowy — Kamień Pomorski — Gryfice — Płoty — Łobez — Ińsko — Szadzko do Stargardu Szczecińskiego. W trakcie zlotu nastąpiło uroczyste wręczenie uprawnień instruktorskich nowoprzekształconej kadrze aktywu jak również pamiątkowych dyplomów pierwszym zdobywcom norm w konkursie kolarskim Rajdu „Naokoło Polski”.

**Jerzy Klamann
Łódź**

RAJD NA WINOBRANIE

Należy już do dobrej tradycji, że na „Dni Zielonej Góry”, będących ekspozycją i przeglądem społeczno-gospodarczych osiągnięć grodu winnych wzdłuż, kończących się Godami Winobrania — PTTK, organizuje corocznie ogólnopolski rajd turystyczny.

Impreza na Winobranie w 1971 r. była już jedenastą skolei. Miała jednak odmienny charakter, aniżeli dotychczas. Zgromadziła ona na 110 km trasie wytrawnych turystów z całego kraju, m.in. z Białegostoku, Olsztyna, Krakowa, Łodzi, Wrocławia, Szczecina, Poznania.

Rajd rozpoczął się w stolicy polskiej miedzi — Lubinie i przebiegał przez zagłębienie miedziowe a dalej pasmem Wzgórz Dalkowskich w kierunku Zielonej Góry. Na trasie odbyły się również zawody na orientację.

W pięknej scenerii, przy turystycznym ognisku, spędzali turyści czas, umilany programem zaprezentowanym przez samych uczestników rajdu, wśród których wyróżnili się „Łaziki” z Zar. Uczestnicy rajdu wzięli również udział w tradycyjnym korowodzie winobraniowym w Zielonej Górze.

**Roman Demidowicz
Zielona Góra**

**Biuletyn Informacyjny ZG PTTK — redaguje Kolegium
Wydawca: Wydział Propagandy Zarządu Głównego PTTK
Adres redakcji: Warszawa, ul. Senatorska 11, tel. 26-22-51**

Druk. Wyd. Zw. CRZZ. Zam. 1133/71. Nakł. 10 000+25 egz. A-67.